

Editorial

Richard Ďurana

„Ak má niekto nárok na hodnotu, ktorú nezarobil, tak potom niekde inde o ňu nevyhnutne musel prísť ten, čo ju zarobil.“

- Walter E. Williams

Na deň detí som sa stal krstným otcom.

Nie, nejde o reakciu na vládnú finančnú podporu rodín, do rodiny nám pribudla nová kniha. Stal som sa krstným otcom knihy krstného otca INESSu a krstného otca knihy Zlé peniaze. Znie to zložito, ale je to jednoduché: v .klube pod lampou **prebehol krst novej knihy rozhovorov českého profesora ekonómie Josefa Šímu a historičky Moniky Rybovej**, spojený s diskusiou o knihe. Profesor Šíma je významnou postavou v histórii i súčasnosti (nielen) INESS. A je tiež jedným z najvýznamnejších predstaviteľov tzv. rakúskej školy ekonómie v Európe. Bývalý think tanker, dnes akademik a frekventovaný prednášajúci na vzdelávacích podujatiach INESS ovplyvnil celú generáciu ekonómov, politikov, ale aj bežných ľudí zaujímavých sa o fungovanie spoločnosti a úlohu trhov. Je aj autorom viacerých kníh a práve posledná a čerstvo pokrstená s názvom **Cesta proti proudu** je „must have“ nielen kvôli skvelému a inšpiratívnemu obsahu, ale aj kvôli jeho daru precízne formulovať tézy a v pár slovách vystihnúť esenciu myšlienky. Krásne a osviežujúce čítanie, ktoré si tu na Slovensku môžete **zakúpiť u nás v INESS**.

Koniec jari priniesol aspoň pekné počasie, keď už nie rozumné politiky. Dramatické ohrozenie udržateľnosti verejných financií v podobe tzv. Matovičovho „prorodinného“ balíčka v kombinácii s neochotou hľadať riešenia pre podporu skupín najviac postihnutých infláciou a zároveň neochotou hľadať zdroje na ich financovanie v existujúcich štátnych výdavkoch predstavujú **precedens, ktorý sme za 30 rokov existencie samostatného Slovenska nezažili**.

Okrem procesu, akým bol balík predstavený, upravovaný a schvaľovaný je zároveň učebnicovým príkladom, ako sa nemajú robiť zásadné zmeny vo výdavkových politikách. Koncept „hodnota za peniaze“ vo verejných výdavkoch, ktorý aj my v INESS presadzujeme už takmer 15 rokov a ktorý sa v systéme dokonca už počas vlády SMERu ukotvil vďaka dlhoročnému úsiliu niektorých odhodlaných úradníkov, roztrhal minister financií v priamom prenose. V texte **8 slabín Matovičovho balíčka** si môžete v stručných bodoch

prečítať naše najzásadnejšie výhrady a dôvody, pre ktoré by návrh mal byť odmietnutý.

Súvisiacou témou sú debaty okolo zostavovania štátneho rozpočtu. Minister financií (podobne ako niektorí jeho predchodcovia) hovorí o nemožnosti zostaviť rozpočet bez vyšších a nových daní. Zase sme svedkami toho, **s akou ľahkosťou politici používajú slovné spojenie „nedá sa“ namiesto „nechceme.“**

V článku **Rozpočet sa dá zostaviť aj bez vyšších daní** uvádzame fakty k rozpočtovým príjmom a tiež dôvody, prečo nie je problém rozpočet zostaviť. Slovensko potrebuje zodpovedný prístup k verejným financiám. Čo sa pod touto abstraktnou vetou skrýva? V prípade dodatočných príjmov by sa mal znižovať deficit a znižovať verejný dlh, a zdroje na adretnú pomoc odkázaným domácnostiam financovať z rezerv na výdavkovej strane rozpočtu verejnej správy.

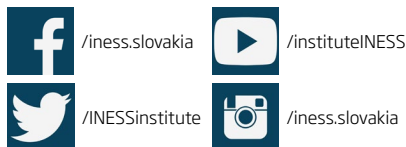
Niťou, ktorá sa ťahá takmer všetkými problémami dnešných dní, je **inflácia**. V INESS dlhodobo upozorňujeme na to, že za ňou stojí takmer vždy a všade kombo expanzívna monetárna politika (ľudovo povedané masívne tlačenie peňazí) a expanzívna fiškálna politika (ľudovo bezbrehý rast štátnych výdavkov). Kolega Juraj Karpiš v rozhovore **na strane 8** vysvetľuje súčasný stav a tiež na čo by sme sa mali ešte pripraviť. V rozhovore samozrejme odznejú aj **„nevyžiadané rady politikom“**.

Ekonkvíz! Taký je názov nášho nového online portálu, kde si môžete otestovať svoje vedomosti z ekonómie a možno sa aj vďaka vysvetleniam k nesprávnym odpovediam tiež čo-to naučiť. Prípravy trvali dlho a sme radi, že nový súrodenec ďalších našich vzdelávacích projektov Ekonomická olympiáda, učebnice Ekonómia v 31 hodinách či Cena štátu je na svete pripravený **pomáhať školákovi, učiteľom ale aj vám!** Pre učiteľov sme dokonca pripravili súťaž, ktorá trvá do 30. júna a v ktorej môžu získať zaujímavé finančné príspevky. Viac sa dočítate **na strane 21**.

Prajem vám pekný začiatok leta a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

www.iness.sk/podpora

Mesačník
MARKET FINESSE vydáva:

INESS - Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

Obsah

8 slabín Matovičovho balíčka	3
Ako na platy učiteľov: rýchlo a lacno	4
Rozpočet sa dá zostaviť aj bez vyšších daní	4
Je bankrot Slovenska reálna možnosť?	5
Chrumkavé nadmerné zisky	6
Deti sú dar, nie bremeno	7
Rozdávať dávky na boj proti rastúcim cenám a inflácii je ako hasiť požiar benzínom	8
Daň z ruskej ropy	11
Cesta z farmy na stôl je dlhá a zložitá	12
Majú mať žiaci viac dobrodružstva pri obžinkoch alebo v JAVE?	13
Vo vzdelávaní na dĺžke záležití	14
Inflačná daň	15
Nová pandémia sa volá protekcionizmus	16
Globalizácia predavačov	17
Nižšie ceny vďaka zázraku globalizácie	17
Emancipovanejší pacient a rodina ako pomoc zdravotníkom	18
Gig ekonomika v zdravotníctve	18
Technológie - umožnená evolúcia v zdravotníctve	19
Podujatia	21
Spúšťame Ekonkvíz!	21
Špeciálna Ekonkvíz výzva pre učiteľov!	21
Seminár pre novinárov: Rozpočet sa dá zostaviť aj bez vyšších daní	22
Krst knihy Cesta proti proudu	22
INESS na HN Okrúhly stôl zdravotníctva	23
Prednáška Ceny štátu pre stredoškolákov	23
INESS na Vizionári v zdravotníctve 2022	23
INESS na Vizionári 2022	24
INESS na Europe Liberty Forum vo Varšave	24
INESS na kongrese Samoška SK	24
Vlogy a podcasty	25
Cena štátu	27
INESS publikácie	28
INESS knihy	28

8 slabín Matovičovho balíčka

Radovan Ďurana

INESS považuje vládou schválený balíček prorodinných opatrení za príliš nákladný, dôjde k zvýšeniu miery plytvania s verejnými zdrojmi. Balíček je v rozpore s predpokladmi hľadania hodnoty za peniaze vo verejných výdavkoch, zhoršuje dlhodobú udržateľnosť verejných financií. Jeho proces predstavenia, úprav a schvaľovania je učebnicovým príkladom, ako sa nemajú robiť zásadné zmeny vo výdavkových politikách.

1) Predstavený balík opatrení nie je reakciou na aktuálnu hospodársku situáciu. Bol predstavený pred šiestimi mesiacmi ministrom financií. Tento balík zasahuje do právomocí ministra práce a ministra školstva. Akékoľvek dlhodobé stratégie a zámery týchto ministerstiev, ktoré nesú zodpovednosť za oblasti im zverené, tým boli odložené do zásuvky. Výsledkom je balík, ktorý nemá definované ciele a inflácia sa stala príčinou len zhodou okolností.

2) Zvyšovanie výdavkov bez stanovenia cieľov je v rozpore s princípmi hodnoty za peniaze, v rozpore s princípom dlhodobej udržateľnosti, v rozpore so zodpovednosťou za prostriedky vybrané od občanov. Cieľom nemôže byť „zlepšenie“ finančnej situácie rodín. Takýto cieľ sa dá dosiahnuť aj tým, že každá rodina dostane 1 euro ale aj 1 000 eur. Ciele by mali stanovovať, ktorým skupinám domácností sa majú zvyšovať príspevky, a o koľko je potrebné zvýšiť ich príjmy. Na Slovensku je odhadom tretina domácností s deťmi, ktoré nečelia príjmovej núdzi, resp. nemusia obmedzovať výdavky na základné potreby detí.

3) Balík je schvaľovaný v zrýchlenom konaní s fiktívnym vysvetlením, že sa predchádza hospodárskym škodám z titulu poklesu dopytu domácností. Jedná sa o zavádzanie, samotné ministerstvo financií v poslednej prognóze predpokladá 10 % rast spotreby domácností v tomto a 9 % v nasledujúcom roku, k rastu spotreby domácností má dôjsť aj po započítaní inflácie. Aktuálna hospodárska situácia môže byť dôvodom pre jednorazovú pomoc odkázaným domácnostiam. Ekonomika ako celok však v súčasnosti nie je v ohrození, ktoré by ospravedlňovalo skrátene legislatívne konanie.

4) Porušené tak boli legislatívne pravidlá, ktorých cieľom je vytvoriť priestor na verejnú analýzu a diskusiu. Tá dokáže upozorniť na nedostatky návrhu

a viesť k ich odstráneniu. Výsledkom nedokonalých návrhov budú mnohé problémové situácie. Samotný návrh konštatuje, že viac ako 11 300 rodinám pravdepodobne poklesne príjem z daňového bonusu oproti súčasnosti. Rovnako nedáva zmysel, aby 14-ročné dieťa bolo podporené vyššou sumou, ako 15-ročné. V súčasnosti sa prídavky na deti automaticky valorizujú na základe zvyšovania životného minima. Takéto pravidlo limituje zneužívanie sociálneho systému na politický, osobitne predvolebný boj. Vláda navrhuje toto pravidlo zmeniť, a chce valorizovať prídavky vlastným nariadením, čo považujeme za riskantné z pohľadu udržateľnosti verejných financií.

5) Nie je dôležité len to, aký balík vláda pripravila, ale aj to, aký balík nepripravila. Na Slovensku potrebujeme diskusiu o životnom minime, hranici chudoby, výške dávok v hmotnej núdzi. Sociálny systém nie je schopný adresne podporovať domácnosti, nielen rodiny s deťmi, tých je menšina, ktoré sa ešte neocitli v hmotnej núdzi, ale ľahko do nej môžu spadnúť. Tieto domácnosti balík za 1,2 mld. eur obišiel. Potrebujeme reformu rodinnej politiky, ktorá je dnes neadresná a končí v domácnostiach, ktoré nie sú na túto podporu odkázané. To je plytvanie. Tento balík nás odstrihol od veľmi potrebnej debaty o testovaní príjmov, ktorým by malo byť podmienené vyplácanie viacerých dávok rodinnej politiky. **Plošné dávky sú z princípu veľkým výdavkom, čo spôsobuje, že odkázané rodiny dostanú príliš nízku podporu, a rodiny s vysokými príjmami zbytočne vysokú podporu.**

6) Vláda nemá zabezpečené zdroje financovania. Včera vláda schválila zákony, ktoré v skutočnosti zvýšia zadlženie a deficit Slovenska. V čase, keď riziko ne/udržateľnosti verejných financií je naďalej vysoké. Tieto výdavky sa nedajú ospravedlniť tým, že daňové príjmy, vyššie ako rozpočtované, „môžu“ byť na financovanie balíka použité. Tieto prostriedky mali znižovať deficit a dlh verejných financií Slovenska. Presne toto bola myšlienka výdavkových limitov, a presne týmto postupom ich vláda v priamom prenose odignorovala.

7) Krúžkovne si zaslúži najväčšiu časť kritiky. Veľká väčšina rodičov už dnes financuje voľnočasové aktivity svojich detí. Existuje široká sieť krúžkov, športov či iných aktivít. Skutočný problém je s dostupnosťou v regiónoch, a v rodinách s nízkymi príjmami. Tieto problémy by sa dali riešiť adresne, decentralizovane, a podstatne lacnejšie. Namiesto toho si ministerstvo financií vytvára novú právomoc a „prideľuje si“ financovanie, ktoré de facto uberie samosprávam či tretiemu sektoru a školám ako takým. **Paradoxne, ešte v novembri chcel minister škrtat 8 % miest vo verejnej správe. Krúžkovne má vytvoriť 500 nových miest za 9 mil. eur.** Aby to nebolo málo, krúžkovne vytvorí obrovskú databázu, v ktorej budú zaznamenávané všetky aktivity každého dieťaťa. Rodičia budú tráviť nemálo času permanentným aktualizovaním tejto databázy. Vznikne veľa novej byrokracie a povinností, bez merateľného cieľa.

8) Zvyšovanie daní v súčasnej situácii je najhorším spôsobom podpory ekonomiky, ktorá sa snaží vysporiadať s infláciou. Slovenská ekonomika a podnikatelia sa potrebujú prispôbiť novým podmienkam, reorganizovať a zefektívniť výrobu, prispôbiť ponuku. Odsávanie vzácnych zdrojov im situáciu ešte skomplikuje. **Daň z ropy je príkladom politického myslenia, ktoré sa snaží využiť**

príležitosť zobrať si od produktívnej časti ekonomiky viac daní. Ospravedlnenie tejto dane „ekonomickou výhodou“ vytvorí nebezpečný precedens, že každý politik bude môcť označiť hociktorý úspešný podnik a selektívne ho zdaníť. Takýto krok zhorší podnikateľské prostredie na Slovensku. Je tiež v rozpore s pravidlom udržateľných verejných financií, podľa ktorého by sa trvalé zvýšenie výdavkov malo financovať dlhodobými a nie krátkodobými zdrojmi, ako je to v tomto prípade.

Viac informácií k problematike dávok rodinnej politiky nájdete v našej štúdií **Drahá rodinná politika**.

iness.sk, 25.5. 2022

Celý komentár si tiež môžete **vypočuť ako audio** v rámci našej novej série podcastov **INESS do UCHA**.

Tešíme sa na vašu priazeň aj na tomto kanáli!

Ako na platy učiteľov: rýchlo a lacno

Róbert Chovanculiak

Mnohí zamestnanci sa práve teraz presviedčajú o tom, že vysoká inflácia automaticky nevytvára nárok na vysoký rast miezd. Podľa najnovších dát Štatistického úradu väčšine povolani už reálne zárobky pre infláciu klesajú. Inflácia je daň a niekto ju bude musieť zaplatiť. A žiaľ, budú to aj zamestnanci.

Toto je lekcia, ktorú sa budú musieť naučiť aj učiteľské odbory. Číslo publikované Štatistickým úradom neznamena automaticky nárok na desaťpercentné zvyšovanie miezd. A to predovšetkým v čase, keď je verejný rozpočet vo výraznom deficite a zovšadiaľ sa objavujú požiadavky na protiinflačné opatrenia. K téme miezd učiteľov preto musíme pristúpiť s chladnou hlavou.

Medzi hlavné argumenty tohtoročného výrazného zvyšovania miezd učiteľov patrí ich stagnácia v minulom roku. Áno, je pravda, že minulý rok rástli mzdy učiteľov len minimálne, približne o tri percentá, pričom mzdy v hospodárstve vzrástli o 6,9 percenta. Netreba však zabúdať na rok 2020.

V prvom pandemickom roku vzrástli mzdy učiteľov o desať percent, pričom v hospodárstve vzrástli len o 3,8 percenta.

Ak sa pozrieme na celé turbulentné obdobie posledných troch rokov a chceli by sme zachovať rovnaký rast miezd učiteľov a priemernej mzdy v hospodárstve, mali by tento rok mzdy učiteľov vzrásť o približne 4,5 percenta.

Druhý argument zaznievajúci v diskusii je hroziaci nedostatok učiteľov v blízkej budúcnosti. Áno, o pár rokov budú chýbať tisíce učiteľov, to však neznamená, že budú chýbať na celom Slovensku a vo všetkých predmetoch. V skutočnosti už dnes môžeme na trhu práce pozorovať, kde a akí učelia chýbajú. Ide predovšetkým o učiteľov v Bratislavskom kraji a učiteľov predmetov ako matematika, anglický jazyk alebo informatika.

Tieto problémy rieši plošné zvyšovanie miezd učiteľov minimálne. A navyše za veľké peniaze. Oveľa efektívnejšie je zamerať sa pri ich riešení na zdroj pôvodu problémov.

Drahší okres, vyšší plat

Pri bratislavských učiteľoch je to fakt, že nezarábajú ani 90 percent miestnej priemernej mzdy, zatiaľ čo v Prešovskom kraji je to skoro až 140 percent. Riešením nie je zvýšiť plošné mzdy učiteľov, ale zaviesť príplatok na bývanie pre učiteľov v drahých okresoch. To je niečo, čo mala strana súčasného ministra školstva, SaS, vo volebnom programe.

Riešením druhého problému s chýbajúcimi učiteľmi niektorých predmetov je zníženie dôležitosti tabuľkových plátov a zvýšenie pohyblivej zložky, aby mohol riaditeľ vyššími platmi prilákať učiteľov, po ktorých je na trhu práce vysoký dopyt. Znova, toto je niečo, čo mali vládne strany vo volebných programoch a dostalo sa to aj do programového vyhlásenia vlády.

Tieto dve opatrenia nepredstavujú technicky náročnú reformu, ktorá sa musí roky chystať a implementovať. Je to relatívne jednoduchá súprava zmien, ktorá by pomohla schladiť emócie učiteľov v epicentre nespokojnosti – v Bratislave. A zároveň by pomohla do školstva prilákať pedagógov, ktorí nad školami zlomili trstenicu a išli pracovať do súkromného sektora.

Tieto zmeny si ani nevyžadujú stovky miliónov eur a urputné vyjednávanie s ministerstvom financií ako plošné zvyšovanie plátov. Jediné, čo si vyžadujú, je politická odvaha na nepopulárne opatrenia a dobrá komunikačná stratégia na vysvetlenie, prečo sú potrebné a prečo sa zavádzajú.

SME, 20.5. 2022

Rozpočet sa dá zostaviť aj bez vyšších daní

Radovan Ďurana

Súčasný balíčkový turbulencie priniesli tvrdenie ministra financií o nemožnosti zostaviť rozpočet verejných financií bez vyšších a nových daní. Takéto tvrdenie považujeme za mýtus, ktorý financmajstri oprašujú pomerne často.

Zamieňajú si pritom slovíčko „nedá sa“ so slovíčkom „nechceme“.

POMOC RODINÁM: AŽ 200 € NA DIETĽA		MESAČNE	
	dnes	od 1.7.'22	od 1.1.'23
PRIDAVOK NA DIETĽA:	25,88 €	30 €	40 €
DAŇOVÝ BONUS do 4r:	47,14 €	70 €	100 €
do 15r:	43,40 €	70 €	100 €
nad 15r:	23,57 €	40 €	60 €
SLUŽBY DEŤOM:	0 €	0 €	60 €

KTO TO ZAPLATÍ?

VEREJNÉ FINANČIE VO SVETLE „BALÍČKA“

Najsčkôr niekoľko aktuálnych faktov o rozpočtových príjmoch:

- Príjmy verejnej správy vzrástli od roku 2008 o 6,2 % HDP
- Podľa prognózy EK dosiahnu v roku 2023 príjmy štátu 40,7 % HDP, to je viac ako v Českej republike (39,8 %) či v Poľsku 38,6 %, len Maďarsku budú vyššie (41,4 %)
- Slovensko má najvyššie daňovo odvodové zataženie mzdy v strednej a východnej Európe
- Slovensko má najvyššiu sadzbu firemnej dane v strednej a východnej Európe
- Objem firemných daní dosahuje 3 % HDP, čo je viac ako priemer EÚ, výrazne viac ako v Poľsku a v Maďarsku
- Nepriame dane predstavujú 35 % daňových výnosov, v Poľsku 40 %, v ČR 32 %, v Maďarsku 50 %. Medzi krajinami sú veľké rozdiely v prístupe v zdaňovaní, v Nemecku to je len 26 %
- V Českej republike nikdy nebol bankový odvod, ani špeciálny odvod regulovaných subjektov
- Negatívne externality sú len zástierka pre zvyšovanie spotrebných daní. Negatívne externality štát nesleduje ani nevyhodnocuje, nepozná ich hodnotu. Na osvetové programy vydáva menej ako percento z týchto daní.

Grafy k týmto bodom nájdete [v tomto dokumente](#).

V takto zarámcovanej situácii môžeme preto tvrdiť, že **nie je problém zostaviť rozpočet**. Dôvody sú nasledovné:

1. Zostaviť rozpočet nie je problém. **Problém je zastaviť nekontrolovaný rast výdavkov**. Ešte v roku 2019 dosahovali výdavky 40 mld. eur, v roku 2022 to už je 49 mld. eur. **Aj bez vyšších daní má dnes vláda k dispozícii o 9 miliárd eur viac, než pred pandemiou.**
2. Dodatočné daňové príjmy sa **nepoužívajú na znižovanie deficitu ale na zvyšovanie výdavkov**. V rokoch 2015-2020 dosiahli nadpríjmy (neplánované príjmy) 6,5 mld. eur, ale výdavky prevyšujúce rozpočet dosiahli 15,8 mld. eur.
3. 324 mil. eur z daňových nadpríjmov štátneho rozpočtu má byť použitých na financovanie sociálneho balíčka, **hoci deficit v tomto roku dosahuje 4,5 mld. eur.**

4. Vláda **nevykonala systematický a personálny audit** kapitol štátneho rozpočtu, ten je predpokladom dlhodobých úspor v jej výdavkoch.
5. Neefektívne výdavkové tituly, vrátane rodinnej politiky **neboli revidované** s cieľom zvýšiť ich adresnosť a neefektívnosť. Nevie, či tieto výdavky robia to, čo od nich čakali politici pri ich zavádzaní. Navrhnutý sociálny balíček v tomto prístupe pokračuje. Je finančne nákladný, a tým vytláča potrebné reformy výdavkov v oblasti hmotnej núdze.

Slovenská verejná správa má k dispozícii podobný objem zdrojov ako iné, porovnateľné krajiny. Problémom je neustále vytváranie nových výdavkových politík, **ktoré sú plošné, a preto veľmi nákladné.**

Slovensko potrebuje zodpovedný prístup k verejným financiám. To znamená, že dodatočné daňové príjmy sa využívajú na znižovanie deficitu a znižovanie verejného dlhu. Adresná pomoc odkázaným domácnostiam sa dá financovať z rezerv, ktoré sú na výdavkovej strane rozpočtu verejnej správy.

iness.sk, 8.6. 2022

Je bankrot Slovenska reálna možnosť?

Martin Vlachynský

Aktuálny sociálny balíček za viac ako miliardu definitívne potvrdil, že táto vláda ide vo verejných financiách kamikadze systém.

Veď peniaze „ležia na chodníku“ (hoci už dnes máme sadzbu korporátnej dane najvyššiu v celej východnej Európe), tak aký problém. Pritom už pred balíčkom malo Slovensko najhoršiu dlhodobú udržateľnosť verejných financií v EÚ. Kým v roku 2012 sa na daniach a odvodoch vybralo necelých 24 miliárd eur, v roku 2021 to bolo 40 miliárd eur. O 16 miliárd eur na míňanie viac. Za to si kúpite takmer tri jadrové elektrárne. Každý rok.

Hoci príjmy rástli, deficity nezmizli. Keď boli dobré časy, politici rozdávali pod heslom „podelíme sa!“. Keď boli zlé časy, politici rozdávali pod heslom „pomáhame!“. Slovenské

verejné financie tak vo svojej 30-ročnej histórii nikdy nevideli rozpočtový prebytok.

Prvý príznak, že s tým naším verejným dlhom nemusí ísť navždy všetko hladko, sa zjavil na jar 2020. Prudký rozbeh pandémie vystrašil investorov a Slovensko malo pár týždňov problém predat akýkoľvek dlh. Situácia sa však rýchlo upokojila a dlh sa zase dal predat v ľubovoľnom množstve a so smiešnym úrokom. No prišla druhá rana. Roky zaplavovania trhov peniazmi z kvantitatívneho uvoľňovania sa skombinovali s pandemickým rozdávaním vrtulníkových peňazí a vo svete sa začala rozbiehať seriózna inflácia.

Kým ECB váha, dlhopisové trhy reagujú. V decembri 2021 boli investori ochotní zaplatiť záporný úrok -0,35 % za 10-ročný nemecký dlhopis, dnes už požadujú kladný úrok 1 %. Taliani platili 0,5 %, dnes 3 %. Slovenský 10-ročný dlhopis z polovice mája mal priemerný výnos 1,8 %, pričom ešte v januári to bolo 0,24 %.

Dôvod k panike to nie je. Slovenský dlh je relatívne natiahnutý, s priemernou maturitou 8 rokov. Aj prudší nárast úrokov by v najbližších rokoch znamenal zvýšené náklady v únosných rádoch stoviek miliónov eur. Záujem investorov o náš dlh je aj preto, lebo slovenská ekonomika je previazaná s nemeckou - v dobrom aj zlom.

No k nadpisu tohto komentára sa znova vrátíme o dva či tri roky. Bankrot zatiaľ nehrozí, no končia sa časy „ľubovoľných“ deficitov. Nová vláda, nech už bude akákoľvek, bude musieť mať verejné financie ako absolútnu prioritu. Znamená to vyškrtat viaceré položiek z mnohých desiatok opatrení piatich, či šiestich doterajších „sociálnych balíčkov“. Obávam sa ale, že zostaviť takú vládu Slovensko nedokáže, sociálny systém je politicky nedotknuteľný. A tieto škrtky budeme nakoniec robiť pod dohľadom Medzinárodného menového fondu.

HN, 6.6. 2022

Chrumkavé nadmerné zisky

Martin Vlachynský

Rozdávať voličom darčeky je príjemné. Ak pošlete „na detičky“ 100 eur, je to takmer naisto čistý politický zisk.

Aj preto sme za posledných pár rokov videli mnoho desiatok sociálnych opatrení (prestali sme ich rátať pri čísle 60 ešte za minulej vlády).

V dobrých ekonomických časoch sa sociálne balíčky robia jedna radosť. No s 5-miliardovým deficitom to začína byť ťažšie. Je politicky pochopiteľné, že nejaká ad hoc reakcia prísť musela, okamžitý balíček iste mnohým domácnostiam zjednoduší život s rastúcimi cenami. Problém je miliardový sociálny balíček. Dlh nepríjemne páli a zvyšovanie daní treba robiť opatrne. DPH alebo daň z príjmov nepripadá politicky do úvahy. Našťastie pre vládu existuje skupina daňovníkov, nad ktorými málokto zaplače. Sú nimi veľké podniky. Ešte som nepočul o tom, že by ľudia išli do ulíc protestovať proti zdaneniu bánk či energetických podnikov.

Keď ste však vláda, ktorá sa aspoň snaží tváriť podnikateľsky, potrebujete lepšie alibi. Takže z rukáva sa vytiahne argument o „nadmerných ziskoch“. Veľké korporácie a ešte aj s nadmernými ziskami? Tu sú vyššie dane priam morálna povinnosť!

Problém je v tom, že ekonómia pozná zisk, ale nie „nadmerný“ zisk. Prídavok „nadmerný“ je čisto politická rétorika. Nadmerný voči čomu? Minulému roku? Piatim minulým rokom? Konkurencii v okolitých štátoch či v Európe? So ziskovou maržou vyššou ako XY percent? To sú všetko subjektívne rozhodnutia konkrétnych ľudí.

Prečo sa zastávam kapitalistov v cylindroch a „nedoprajem deťom“? Z dvoch dôvodov. Prvý dôvod je rokmi overený. Logika takejto dane je dočasná (nemôžete mať trvalo nadmerné zisky, inak to nie je nadmernosť, ale priemer). Lenže skúsenosť ukazuje, že raz zavedená špeciálna daň sa časom zmení na daň trvalú. Konkrétne osobitný odvod z podnikania v regulovaných odvetviach, banková daň bola dočasná dekádu. Ani nevieme ako, a zrazu je z nich trvalá odvetvová daň.

Druhý dôvod je komplexnejší. Pri porovnaní s minulosťou firmy sa jej zisky môžu pozorovateľovi zdať nadmerné. Lenže zisky nefinancujú minulosť firmy, ale jej budúcnosť - a tú nepoznáme. No mnohé naznačuje, že ekonomická budúcnosť bude v najbližších rokoch ťažšia. Napríklad inflácia. Firma pred desiatimi rokmi kúpila linku za milión. Keď ju firma bude tento rok obnovovať, nebude možno stáť milión, ale tri milióny. Milión zisku jej v roku 2012 kúpil celú linku, dnes už len tretinu. Nehovoriac o tom, že firma daňovo odpisovala linku v cenách roku 2012, hoci reálne nákladové odpisy (cena náhrady linky v každom roku) stúpali. Vďaka vyššej inflácii tak firma na daniach zaplatila viac, pretože si neuplatnila reálne náklady.

Druhým príkladom je energetická transformácia. Áno, rafinérie či elektrárne si knihujú solídne zisky. No zároveň ich čakajú masívne investície do zmeny technológií, ktoré sa z tých ziskov budú platiť. Jadrovú elektráreň sa podarilo za cenu obrovského dlhu dostavať práve vďaka očakávaniu budúcich ziskov. Nedopadne to tak, že zisky sa daňami odčerpajú, ale potom sa výhybka prehodí a štát bude dotáciami z daní zase financovať zmenu technológií v týchto spoločnostiach?

Daňový systém by mal byť jednoduchý a transparentný. Všetky špeciálne dane krivia motivácie, investície a finančné plánovanie. Za „normálnych“ okolností by sme napísali, že ak sa vláda chce nevyhnutne uchýliť k špeciálnej dani, mala by mať aspoň jasne stanovený dôvod, cieľ a dobu trvania. Ale nezniženie sadzby DPH aj po poklese schodku

pod 3 % nám dalo jasnú lekciu a potvrdenie známeho: Nič nie je tak trvalé, ako dočasná daň. Preto nám neostáva nič iné, ako s daňou nesúhlasit' principiálne.

Mimochodom, ak má niekto pocit, že veľké spoločnosti majú nadmerné zisky a mali by sa o ne podelit' s ľuďmi, kapitalizmus má na to jednoduchú odpoveď - akcie a dividendy. Dnes si každý môže behom chvíle otvoriť účet u brokera a nakúpiť akcie Enelu, MOLu, VW-nu a mnohých ďalších a tešiť sa z ich ziskov, ak naozaj verí tomu, že ich finančné výsledky sú fantastické.

blog SME, 31.5. 2022

Celý komentár si tiež môžete **vypočuť ako audio** v rámci našej novej série podcastov **INESS do UCHA**.

Tešíme sa na vašu priazeň aj na tomto kanáli!

Deti sú dar, nie bremeno

Radovan Ďurana

Veľmi si prajem, aby sa prezidentka obrátila na Ústavný súd s požiadavkou posúdenia procesu schválenia rodinného balíka. Priznám sa, v tomto priani je aj sebecký záujem. Takáto záverečná komplikácia by dokonale vyšperkovala príbeh, ktorý sa iste dostane do učebníc politickej a fiškálnej ekonomie.

Doteraz som si myslel, že týmto príbehom bude rodičovský dôchodok z dielne ministra Krajniaka. Dávka, ktorú pôvodne nikto nechcel a nemala podporu v odbornej verejnosti. Nakoniec musel Krajniak akceptovať 50 % „zl'avu“, aby dávka nakoniec prešla. Dnes už však vieme, že učebnice bude prepisovať minister financií Matovič.

Podaril sa mu „husársky“ kúsok. Bez opýtania vkročil do teritórií sociálnych vecí aj vzdelávania a rozhodol sa tam vykonať veľkolepé zmeny. Samozrejme, bez prípravy. Bez analýz, bez posúdenia alternatív, dopadov, bez nakuknutia do strategických dokumentov. Teda s výnimkou programového vyhlásenia vlády. „Husári“ jednoducho riešenie poznajú na prvú dobrú, a „dobrí husári“ sa poznajú podľa toho, že si ich

aj presadia. Keď svoj sociálny balíček 200 eur na dieťa predstavil na jeseň, nepadla sánka len mne. Mnohí sme boli presvedčení, že minulosť od boku vystrelených účelových sociálnych balíčkov pominula s poslednými voľbami. Chyba lávky, tento balíček posúva politiku nepripravených výdavkových politik na inú úroveň. Zhruba trojnásobne drahšiu. Precedens, ktorý si nikto neprial.

Štedrosť

Rodina dvoch detí, v ktorej dvaja manželia pracujú za priemernú mzdu, získa do piatich rokov od splodenia prvého potomka na dávkach a transferoch 63 577 eur. To je o 7 256 eur v čistom viac, ako keby žiadne deti nemali a matka by ostala pracovať. To hovorím o pravidlách dávkovej politiky, ak sa dieťa narodilo v roku 2021. Rodina s minimálnou mzdou si v čistom prilepší o 16 224 eur.

I napriek tejto štedrosti, ktorá vo väčšine vyspelých krajín nemá obdobu (relatívne k príjmom), rodina a mamičky dominujú politickým diskusiám dlhodobo. Politici zrejme tušia, že body v tejto disciplíne majú vo voľbách vyššiu váhu. A preto ich nezaujímajú otázky - prečo? a kam? ale len koľko a za koľko voličských hlasov. 200 eur na dieťa znie dobre, tak preto. To, že už teraz dávame viac ako 2 miliardy eur na rodinnú politiku nehrá rolu, veď to vie len kriticky mysliaca menšina, ktorá sa zaujíma o cenu štátu.

Áno, rodinné prídavky rástli pomaly, a skryté protirómske postoje predchádzajúcej vlády viedli k zvyšovaniu daňového bonusu. 25 eur na dieťa je vskutku symbolická suma, ktorá možno pre polovicu rodín predstavuje nie podstatný, ale príjemný príspevok na zmrzlinu. Ale len politici pristupujú k problémom tak, že povedia: „25 eur je málo, zvýšime ich na 50“. Ekonom sa pochopiteľne pýta inak. V rozpočte mám na prídavky 355 miliónov eur, nevedel by som ich prerozdeliť tak, aby skutočne pomáhali rodinám zvládať zvýšené výdavky z titulu výchovy detí? Tak, aby som pomáhal rodinám, ktoré to potrebujú a neprispieval tým rodinám, ktoré si za prídavky kupujú zmrzliny? Takýto prístup ale politika netrápi. Počítajú sa predsa nové výdavky, nie ušetrené peniaze.

Osobne za najväčší nedostatok tohto balíčka nepovažujem jeho veľkosť, ale to, čo sme kvôli tomuto balíčku neprijali.

Tento balíček zrušil debatu o potrebnej reforme dávkového systému, o potrebe zaviesť testovanie príjmov a vôbec diskusiu o výške sociálnej pomoci. V Českej republike sa príjmové testujú nielen prídavky na dieťa, ale aj výplata pôrodného (ekvivalent príspevku pri narodení). Rozlišovanie príjmovej situácie rodín nie je len prejavom solidarity, ale tiež toho, na čo slovenčina nemá termín - tzv. accountability. To znamená, že štát oberá daňových poplatníkov len o nevyhnutné množstvo prostriedkov s cieľom riešiť definovaný problém.

V českom systéme je aj príspevok na bývanie testovaný, domácnosti musia preukazovať nielen príjmy, ale aj výdavky na bývanie. Netýka sa len domácností v hmotnej núdzi, ale každej domácnosti, ktorej po zaplatení nákladov na bývanie ostane príliš málo. Tieto dve databázy majú pre štát ohromnú výhodu. Vďaka nim vie napríklad povedať, či dávku na kompenzácie zvýšených cien energií posielala rodine

s nízkym príjmom, a nie majiteľovi krytého bazéna. Umožňuje mu to tiež podporiť rodiny, ktoré ešte nepadli do systému hmotnej núdze, ale balansujú nad priepasťou. O tieto dôležité nástroje nás balíček pripravil a cena, ktorú budeme platiť za plytvanie v podobe neadresnej podpory, bude vysoká. Najlepšie zarábajúca tretina rodín získa štvrt miliardy ročne (ostatní si prerozdedia zvyšok - zvyšné tri štvrtiny / zvyšných 900 miliónov).

Inflácia a chudoba

Každému je jasné, že inflácia je len účelovo vybraný argument a s balíčkom súvisí len z diaľky. Z dlhodobého zvýšenia výdavkov sa poteší menej ako polovica domácností na Slovensku - zvyšok nemá deti. Chudoba či zlá príjmová situácia si nevyberá len domácnosti, kde je plná detská izba. A koniec koncov, ani o chudobu rodín až tak moc nejde, ale skôr o získanie moci v prerozdelení. Krúžkovné je nástroj centralizácie moci, ktoré nielen odoberie zdroje samospráve, ale ešte aj ministerstvám školstva, či kultúry prostriedky na financovanie ich oblastí záujmu. Smutné v tomto kontexte je, že aj analytický Inštitút finančnej politiky MF SR kalkuluje znižovanie chudoby na základe povrchného zahrnutia krúžkovného do príjmov domácností. Predstavte si rodinu, ktorá nevykuruje jednu izbu a kupuje mäso raz za týždeň, lebo jej to príjmy nedovolia. Deti ale na základe krúžkovného (snáď ten krúžok vznikne) začnú chodiť na keramiku. Bude v studenej izbe teplejšie? Dokáže si teraz rodina lepšie zabezpečiť základné potreby, pocíti zníženie absolútnej chudoby? Krúžkovné pritom predstavuje takmer polovicu nárastu ich príjmov.

Stropy len na papieri

Mimochodom, príbeh schvaľovania sociálneho balíčka odkryl ešte jednu skutočnú tvár dominantnej časti koalície. Zrýchlené konanie a odignorovanie požiadaviek Rady pre rozpočtovú zodpovednosť na analýzu udržateľnosti balíčka nám dali jasne vedieť, ako veľmi vážne to časť koalície myslí s udržateľnosťou a výdavkovými limitmi. „Ak by výdavkové stropy existovali, tak už v 2015 by sa Slovensko dostalo do prebytkového hospodárenia“, povedal pred dvomi rokmi premiér Heger. Áno, výdavkové stropy okrem iného majú zabezpečiť, že daňové príjmy, ktoré prekročia rozpočtované príjmy, budú znižovať deficit. Tento rok vláda očakáva takmer miliardu týchto nadpríjmov. Háďajte, kde skončia.

Rodina za všetky prachy

Diskusia o tomto balíčku bola prehratá hneď v úvode. Minister financií sa takticky ani nesnažil verejnosť presvedčiť, že ide zvyšovať plodnosť žien, hoci nepochybujem, že všetci obhajcovia balíčka tomuto mýtu - štátne peniaze vyrábajú deti štátu - veria. Tento balíček si vystačil s jediným argumentom. Podporovať rodinu je správne. Táto časť politického spektra vníma ohrozenie rodiny zo všetkých strán, a odvážny balíček je hodnotný, lebo zlepšuje „postavenie“ rodiny v spoločnosti.

Mrzí ma, že tento účelový postoj slovenských konzervatívov utláča do pozadia hodnoty a východiská, ktoré kedysi brzdili rast rozšafného sociálneho štátu a nárast neúmerneho zdaňovania. Že deti nie sú náklad a bremeno, ale dar boží,

a je zodpovednosťou a životným poslaním rodičov (nie štátu) sa o ne postarať a ich zabezpečiť, už dávno prestalo na Slovensku platiť. Výsledkom sú deficitné rozpočty a (ne)nápadne rastúce daňové zaťaženie.

.týždeň, 30.5. 2022

Celý komentár si tiež môžete **vypočuť ako audio** v rámci našej novej série podcastov **INESS do UCHA**.

Tešíme sa na vašu priazeň aj na tomto kanáli!

Rozdávať dávky na boj proti rastúcim cenám a inflácii je ako hasiť požiar benzínom

Juraj Karpiš

Juraj Karpiš v rozhovore pre .týždeň so Šimonom Jeseňákom:

Ekonom Juraj Karpiš dlhodobo upozorňuje na dôsledky expanzívnej monetárnej politiky, alebo ľudovo povedané tlačenia peňazí. Práve tento krok centrálnych bánk spolu s bezbrehým míňaním spôsobujú rekordnú infláciu.

Inflácia na Slovensku a v okolitých krajinách presahuje dvojciferné čísla. Po minulé roky sme však boli zvyknutí na infláciu pod alebo okolo 2 percent. Ako sme sa k tak vysokej inflácii pripravovali?

Najdôležitejším faktorom je a bol monetárny stimul. Začiatkom roku 2020 sa šéf Fedu Powell vyjadril, že sme zaplavili systém peniazmi. Bolo to bezprecedentné, tak veľa peňazí a tak rýchlo sa nevyrobilo od druhej svetovej vojny. Druhý dôležitý faktor je, že tento stimul sa uplatňoval cez fiškálne politiky štátov: peniaze sa míňali na sociálne dávky, kurzarbeit, americký prezident si „sadol do helikoptéry“ a všetkým občanom USA zhadzoval šeky vo výške \$ 1 500 až 1 800. Veľa nových peňazí sa použilo na financovanie štátu. USA v roku 2020 minuli dvakrát viac, ako vybrali na daniach a odvodoch. Ak by chcel

niekto vyrovnáť federálny rozpočet USA, musel by o sto percent zvýšiť dane a odvody.

Tým demonštrujete veľkosť toho stimulu?

Áno, jeho gigantickosť. Čiže vysoká inflácia nemala žiadneho ekonóma prekvapiť. Pre mňa je prekvapením, že sú ekonómovia prekvapení.

Tak prečo sú prekvapení?

Ekonómovia si poplietli lockdowny s dopytovým šokom. Ten, kto neočakával vysokú infláciu, neveril vlastným ekonomickým teóriám..

Vy ste prívrženec rakúskej ekonomickej školy. Čo o tom súdia inak uvažujúci ekonómovia?

Práveže nevychádzam iba z rakúskej ekonomickej školy. Ak si pozrieme neoklasikov, nových keynesiánov či nových monetaristov, všetci sa zhodujú, že ak do ekonomiky nalejeme obrovský monetárny stimul, ktorý skombinujeme s fiškálnymi stimulmi, výsledok bude vysoká inflácia. Vysokú infláciu by bol videl prichádzať aj sám John Maynard Keynes.

Politici však hovoria, že musia dvíhať sociálne dávky a štátnu podporu, lebo rastú výdavky na život...

Keď sme robili rozhovor počas pandémie, povedal som jedno: vytlačiť peniaze možno, nemožno vytlačiť príjem. No ale peniaze sa tlačili a všetci sa tvárili, že tlačia príjem. Dnes sa potvrdzuje, že to príjem nebol. Všetky tie balíčky a stimuly sme zaplatili inflačnou daňou, ktorá je v Estónsku na úrovni 20 percent. Inflácia na začiatku vyzerá ako rast bohatstva. Volá sa to monetárna ilúzia. Keď ceny narastú, ilúzie sa rozplynú a ľudia zisťujú, aké spotrebné a investičné chyby spravili.

Takže vysoké ceny sú dôsledkom toho, že rozdáваме sociálne dávky?

Áno. Vysoké ceny slúžia len na to, aby sa dostali späť do rovnováhy novými peniazmi nafúknutý dopyt a covidom a vojnou obmedzená ponuka. „Vďaka“ nim sa niekto bude musieť vyhnúť spotrebe. Rozdávať dávky na boj proti rastúcim cenám a inflácii je ako hasiť požiar benzínom.

A my to robíme? Akým spôsobom to prebieha?

Dávky sú spolupríčinou inflácie. Predstavme si, že idete na pumpu, lebo potrebujete benzín. No na pumpu príde aj človek, ktorý dostal peniaze z Fondu na obnovu a rozvoj a ide kupovať benzín, lebo ide malovať školu, a benzín si kupuje z európskych peňazí. Benzínu však na pumpe nie je viac ako predtým. Je len viac peňazí. Preto sa musí pumpa rozhodnúť, komu benzín predá. Ako sa rozhodne? Tak, že cenu benzínu zvýši a ten, kto môže zaplatiť tú vyššiu, benzín dostane. Ak by štát a EÚ šetrili a nezavádzali by Plán obnovy a rozvoja, tak by na pumpe bolo menej áut a nemuseli by sme za benzín platiť vyššiu cenu. Je to súťaž väčšieho množstva peňazí o obmedzené množstvo produktov a služieb. Ešte vo februári 2021 som pre .týždeň napísal článok Niekto je za dverami, v ktorom som opisoval riziká monumentálneho fiškálneho

a monetárneho stimulu v čase, keď nezmizol dopyt, len sme ľudí pozatvárali doma. Ponukový šok sa časom vyrieši. No na úvod by sme ho nemali napríklad zhoršovať a oddalovať jeho riešenie nepremyslenými zelenými politikami, reguláciami či cenovými stropmi. Tie sú najhorším možným riešením, aké môže politikom napadnúť.

Cenový strop je však pre politikov atraktívne opatrenie, ako spomaliť nárast cien. Naozaj nefunguje?

Rast cien vytvorila štátna centrálna banka. A čo napadne politikom? Jediné zastropovať ceny a ohroziť investície súkromníkov. Cenový stop je vlastne pokuta za to, že rast cien pomáha riešiť zlú situáciu. Odradíme všetkých, ktorí by mohli do nejakého segmentu investovať, aby sme dosiahli nižšie ceny. Ale žiadny investor nepostaví novú pumpu, rafinériu ani nezačne ťažiť ropu, ak zastropujeme ceny pohonných látok. Cenový strop situáciu prosto zhoršuje. Ale je to vždy to prvé, čo politikom napadne. Je to ako vynadať lekárovi za neočakávanú diagnózu.

A ako by sa mala riešiť vysoká inflácia?

Inflácia by sa rozumne mala riešiť tak, že štáty by míňali menej a centrálna banka by zvyšovala úroky a sťahovali likviditu z obehu.

Presne tieto veci sa však nedejú, či áno?

V USA sa to sčasti deje. Po prvé, Jerome Powell (pozn.red. Predseda Výboru guvernérov Federálneho rezervného systému Spojených štátov amerických) priznal, že Fed spôsobil infláciu. Po druhé, Fed začal dvíhať úroky, i keď sú stále extrémne nízke: na úrovni jedného percenta. V Európe však nerobíme ani len to. Ako pštros pcháme hlavu do piesku.

Čo tým myslíte? Že Európska centrálna banka nereaguje, ako by mala?

ECB stále hovorí, že vysoká inflácia nie je spôsobená tlačením peňazí. Tvárime sa, že s infláciou nebudeme musieť robiť nič, že situácia sa sama zlepší. No pozor, čím dlhšie budú mať ľudia v ECB hlavu v piesku, tým šokovejšie môžu byť úpravy inflačných očakávaní. V Nemecku je inflácia vyššia ako 8 percent, čo je absurdné. Ignorovanie reality sa Európskej centrálnej banke vráti, pretože ona stráca svoju kredibilitu.

Vidieť to na desaťročných štátnych slovenských dlhopisoch, ktorých úroky vzrástli od začiatku roku 2022 na 2,2 percenta aj napriek tomu, že šéfka ECB Lagardová si sedí na rukách – nerobí nič. Trhy jednoducho predbehli centrálnych bankárov a prišiel rast úrokov, pretože ECB bude musieť dvíhať úroky, takže trhy ich pre istotu zdvihli už dnes. Trhy totiž očakávajú, že sa ECB potom splaší a úroky dvihne skokovo.

A čo má teda štát robiť, aby skrotil infláciu?

Štát má míňať menej a má robiť prebytkové rozpočty. Centrálna banka má dvíhať úroky a sťahovať peniaze z obehu. Pozor, ja netvrdím, že chudobní ľudia majú umierať. Ja hovorím, že sociálny systém by mal cielene pomáhať najslabším. Nemá rozdávať dávky plošne! Dnes je pomaly každá tlačovka

ministra financií o tom, že chce rozdávať všetkým, ešte aj tým, ktorí nie sú v sociálne zložitej situácii. A to, prosím pekne, robíme v čase cválajúcej inflácie. To, čo teraz hovorím, nie je len princípom rakúskej ekonomickej školy, je to zásada mainstreamového ekonomického uvažovania.

Viete povedať, či taká vysoká inflácia pretrvá počas nasledujúcich mesiacov?

Pri pohľade na monetárne a fiškálne stimuly som si bol istý, že inflácia príde. Niečo sa stalo a ja som popísal nutné ekonomické dôsledky. Ale to, či bude inflácia pokračovať, záleží od krokov politikov a ich ekonómov. Teraz sa ma vlastne pýtate, čo urobia politikmi dosadení ekonómovia v centrálnych bankách.

Dobre, tak konkrétne: Čo sa stane, ak budú úroky ECB nízke a neprestaneme s rozdávaním dávok?

Tu treba rozlišovať medzi USA a Európou. V USA už hlavné inflačné tlaky podľa mňa ustávajú. Hlavná príčina inflácie, rýchlo rastúca peňažná zásoba, už tak rýchlo nerastie, naopak, dokonca klesá, čo je nevidané. Ak by som to mal odhadnúť, tak predpokladám, že tempo cenovej inflácie tam bude o rok nižšie, ako dnes.

No stále bude nad dve percentá?

Áno, tipoval by som nižšie ako dnes, čo však neznamená, že sa dostane na inflačný cieľ. Dostať sa späť na inflačný cieľ centrálnych bánk potrvá zrejme roky. Ľudia už infláciu zapracovali do svojich očakávaní. V Európe však obrat ako v USA zatiaľ nevidím. Peňažná zásoba stúpa rýchlo a krajiny produkujú deficitné rozpočty. V Európe si viem predstaviť, že rýchla inflácia bude pokračovať aj budúci rok. Závisí to od toho, čo urobí Lagardová v júni a júli 2022. V Európe teda nevidím ani len počiatky riešenia inflácie. Lagardová uverejnila pred niekoľkými dňami blog, v ktorom zaznelo, že úrokové sadzby v septembri možno stúpnu na 0 percent. Dnes má ECB stále záporný úrok -0,5 percenta. Ak bude v septembri 2022 naozaj úrok na 0 percent, je predstaviteľné, že vysokú infláciu budeme mať i budúci rok.

Oponenti by tvrdili, že nemôže zdvihnúť úrokové sadzby, lebo upadneme do recesie...

Do recesie sa dostaneme tak či tak. Ide o to, s akou rýchlosťou infláciou prideme do recesie. Inflácia je vo svojej podstate pomýlenie spotrebiteľov, investorov a politikov. Každý začiatok inflácie vyzerá ako rast bohatstva, preto sme mali mániu na realitnom, akciovom a dlhopisovom trhu. Inflácia však prináša recesiu, ktorá je vytriezvením. Recesia teda príde bez ohľadu na to, či ECB začne dvíhať úroky alebo nie. Ak však bude ECB dvíhať úroky neskôr, tak budeme mať recesiu s vyšším rastom cien. Každý očakáva, že ak príde recesia, inflácia sa zastaví. No to sa nemusí stať.

Nie?

Dnešný rýchly rast cien podporený aj vojnou v kombinácii s ekonomickým spomalením môže priniesť stagfláciu - kombináciu rastúcej nezamestnanosti a vysokej inflácie.

Čo by to znamenalo pre ľudí?

Znamenalo by to, že bude rásť počet nezamestnaných a zároveň budú stúpať ceny v obchodoch. A to by bolo extrémne bolestivé najmä pre sociálne slabšie skupiny. Preto je škoda, že máme na čele ECB Lagardovú, ktorá ignoruje „výhodný front eurozóny“. Na Slovensku máme cválajúcu infláciu vyše 12 percent a zároveň slovenské domácnosti vynakladajú najviac peňazí na potraviny, energie a bývanie, teda na veci, ktoré si ľudia skrátka musia obstaráť. Z toho vyplýva, že Slovákov bolí inflácia omnoho viac ako Nemcov alebo Francúzov. Každé otáľanie Lagardovej trestá Slovákov, Lotyšov či Estónov.

Tvrdíte teda, že recesia príde tak či tak.

Ona určite príde, no ak budeme otáľať so zvyšovaním úrokových sadzieb, ceny porastú omnoho rýchlejšie.

Ako by ste dvíhali úrokové sadzby vy? Obdobne ako v Českej republike?

Áno, ale Česká republika je menší menový celok. V eurozóne máme napríklad dekády stagnujúce Taliansko. Problém je v tom, že primárnym cieľom ECB nie je cenová stabilita, ale prežitie eura. Tieto dve veci idú často proti sebe. Lagardovej hlavná obava je, že dvíhaním úrokov vyvolá tlaky, aké tu boli počas poslednej eurokrízy.

Okej, takže ECB má kontradiktórne ciele: aj cenovú stabilitu, aj zachovanie eura. Dal by sa napriek tomu načrtnúť vhodný postup, aby bola recesia čo najmenej bolestivá?

So zvyšovaním úrokových sadzieb sa malo začať už dávno. ECB nemala tlačiť také bezprecedentné množstvo peňazí. Tu sú všetky rady zbytočné, všetko je to v rovine, že sa niečo malo robiť, ale neurobilo sa to...

Pomohlo by, keby štáty šetrili, ale ony nešetria. Pred niekoľkými týždňami sme schválili najväčší sociálny balíček, bude nás stáť 1,2 miliardy eur. A minister financií Igor Matovič skrátka po jeho schválení otvorene priznal, že naň nemáme. Čo o tom súdite?

Tieto dodatočné výdavky štátu len podpora infláciu. Minister financií má výdavky škrtiť, nie vymýšľať nové. ECB ešte aj dnes skupuje štátne dlhopisy a tlačí peniaze. Nuž, ale skôr či neskôr sa bude musieť táto politika skončiť.

Myslíte tým, že sa budú musieť zdvihnúť úrokové sadzby?

Áno. A prestať nakupovať štátne dlhopisy Slovenska a ostatných krajín, ktorým tým robila centrálna banka priestor na vytváranie dlhov, rozdávaním peňazí, ktoré nemajú.

Bude to pre ľudí bolestivé?

Zdvihnutie úrokových sadzieb bude bolieť aj domácnosti, aj štáty. Úrokové sadzby na talianskych, nemeckých a slovenských dlhopisoch rastú už teraz. Druhá vec je, že štáty sa budú musieť vrátiť k fiškálnej zodpovednosti,

inak sa inflácia zrýchli ešte viac. Ak budú trhy stále vidieť, že vlády generujú deficitné rozpočty, budú na to reagovať.

A ECB bude bezmocná?

ECB môže použiť jednu fintu, a to, že zmenia inflačný cieľ z 2 percent na 4 percentá. Problém vrodenej chyby eura sa dá riešiť aj tak, že funkcia záchrancu eura sa presunie z ECB na rozpočet EÚ. Politici sa rozhodnú, že vytvoria fond na podporu európskej integrácie a ten bude nakupovať talianske štátne dlhopisy. Môže sa teda stať, že ECB síce zdvihne úroky, ale novovytvorený fond európskej solidarity a lásky bude nakupovať štátne dlhopisy. Takýto fond by mohol pripadať do úvahy, ak sa situácia zhorší.

Politici neradi šetria, ale musia sa tváriť, že s infláciou niečo robia. Dokážu aj jednotlivé štáty s infláciou účinne bojovať? Alebo ju aspoň spomaliť?

Dokážu. Mohli by spraviť tlačovku: ECB a naše deficity dostali ľudí na Slovensku do zlej situácie, lebo sme míňali bez ohľadu na budúcnosť, takže teraz si musíme utiahnuť opasky, aby sme spomalili infláciu. To by znamenalo, že vláda by mala sústrediť svoju pozornosť a zdroje na sociálne najslabších, dala by im špeciálnu sociálnu dávku na bývanie či potraviny. A zvyšku populácie by mala povedať, postarajte sa o seba, podnikajte, inovujte a zarábajte.

Ale Igor Matovič svojim konaním komunikuje presný opak, nie? Že si netreba uťahovať opasky, ale že si v nich máme dať nastreliť ďalšiu dierku?

Väčšinu inflácie spôsobila naozaj Európska centrálna banka, ale prispeli aj naši politici. Infláciu teda môžeme krotiť alebo pomáhať jej zrýchľovaniu. Žiaľ, my si volíme tú druhú alternatívu, a rozdávanie ďalších dávok, ktoré nie sú adresné a efektívne, len zhorší problém rastúcich cien na Slovensku.

Čo nás čaká najbližšie mesiace?

V ECB je rozkol. Vidia, že by mali dvíhať úrokové sadzby, no zároveň k tomu nechcú pristúpiť, lebo sa boja recesie a následkov vyšších úrokov na predĺžené štáty. Sám som zvedavý, ako to dopadne. Mám pocit, že ECB bude so zvyšovaním úrokových sadzieb váhať, až im inflácia „odstrelí dekel“.

Čo spôsobuje inflácia bežným ľuďom v každodennom živote?

Mnoho ľudí na Slovensku má hypotéku a už dnes vidia, že úroky rastú. Ak príde recesia, bude mať zrejme podobu stagflácie, čo je pomerne zriedkavá kombinácia recesie so stúpajúcimi cenami.

Je tento scenár čoraz pravdepodobnejší? Keďže ECB úroky nedvíha a politici nešetria?

Áno. Stále podporujeme rast cien tlačением peňazí aj fiškálnou nezodpovednosťou. Otázka je, kedy príde prebudenie.

Kedy?

Vtedy, keď trhy nastavia hlasný budíček, tak ako sa to stalo napríklad naposledy v Grécku. Niečo sa zlomí a trhy sa naľakajú.

Nikto si dnes stagfláciu nepamätá, naposledy bola ešte v 70. rokoch v USA. Stagflácia je pre ľudí ťažká, lebo ľudia strácajú príjem v prostredí rýchlo rastúcich cien.

Čo sa stane, ak sa ECB predsa len rozhodne zdvihnúť úrokové sadzby?

Štátny dlh bude nákladnejší. Štáty budú musieť míňať viac na správu svojho dlhu. Firmám sa zhorší dostupnosť úverov a domácnosti budú za svoje dlhy platiť viac. Rastúce úroky však zároveň majú tendenciu tlačiť dole ceny akcií a nehnuteľností.

Viete, aký by bol najnegatívnejší scenár? Recesia spojená s infláciou?

Socializmus. Najhorší scenár nie je recesia, kríza alebo reštrukturalizácia dlhov. Najhorší scenár je, že sa socializmus, už dnes prítomný v centrálnych bankách, rozšíri na celú ekonomiku. Štát povie, že musí zatvoriť ľudí doma a vytlačiť peniaze, ktoré im dá vo forme dávok. To zdvihne ceny. Následne si vláda povie, fiha, rastú ceny a môžu za to pumpári a ropné spoločnosti, teda tie treba znárodniť, aby sa zamedzilo nárastu cien pohonných látok.

Takýmto uvažovaním a riešením problémov, ktoré vyrobila centrálna banka a samotné štáty, by sme sa ocitli v situácii, keď všetko opäť riadi štát. Opakujem, negatívnym scenárom tu nie je kríza a očista trhu od zombie firiem. Najhorší scenár je návrat centrálne riadenej ekonomiky. A nie je to nemožné, príznaky tohto scenára vidíme už dnes v Maďarsku. Nedúfal som, že sa dožijem toho, že by niekto v susednej krajine niekomu zastropoval cenu. Teda nečakal som, že sa toho dožijem. Pritom sme tento prístup testovali 40 rokov, neúspešne, no zjavne sme sa nepoučili.

Ako veľmi prispela vojna na Ukrajine k eskalácii inflácie?

Vojna na Ukrajine obmedzila ponuku energetických nosičov a agrokomodít. Tento ponukový šok ešte zrýchlil rast cien a zhoršuje stimulmi vyvolanú cenovú infláciu. Najmä Európu, ktorá je od energií z Ruska závislá, to bude ekonomicky bolieť a prispieje to k tunajšiemu ekonomickému spomaleniu.

.týždeň, 10.6. 2022

Daň z ruskej ropy

Martin Vlachynský

Daňové nápady lietajú z Ministerstva financií s kadenciou leteckého kanónu. Čerstvou dávkou je nápad zdaníť ruskú ropu tečúcu do Slovnaftu špeciálnou daňou.

Na úvod treba napísať, že daň na ruskú ropu nie je unikátny nápad Igora Matoviča. Daň na ruskú ropu ako alternatívu embarga začali viacerí ekonómovia diskutovať prakticky od prvých dní vojny – napríklad [tuto Ricardo Hausmann](#), či [tuto John Sturm](#).

Oproti embargu má daň niekoľko výhod. Neznamená okamžité prerušenie dodávok s potenciálne drastickými dopadmi na európsku ekonomiku, ale zvyšuje motiváciu rafinérií

hľadať si iného odberateľa. Zároveň znižuje príjmy do ruskej pokladnice, pretože Rusi budú musieť svoju ropu ponúkať s ešte vyššou zľavou, aby ju udržali konkurencieschopnú. Získané príjmy z takejto dane je možné využiť napríklad ako fond na obnovu Ukrajiny, na rýchlu transformáciu spracovateľského sektoru a podobne.

No ak ste teraz nadobudli pocit, že idem nápad slovenského Ministerstva financií pochváliť, tak to pozor. Výkričníkov spojených s touto daňou je nemálo.

Začnime tým, že takáto daň môže byť otázna z pohľadu práva. Je nadizajnovaná prakticky na jednu jedinou spoločnosť na konkurenčnom trhu, čo súťažné právo veľmi nerado vidí. Druhým zásadným problémom je jej lokálny charakter. Daň dopadajúca len na jednu rafinériu bude mať minimálny dopad na ruské exporty. Osamotený Slovnaft si sotva dokáže vydupať dodatočné zľavy. Zdanenie ruskej ropy by muselo byť koordinované na celoeurópskej úrovni, vrátane zdanenia dovážaných ropných produktov, napríklad nafty.

Samotné technické prevedenie dane bude zaujímavá úloha. Ešte horúce paragrafové znenie zákona vo mne vyvoláva otázku ohľadom časového súladu porovnávania jednotlivých cien Brentu a Uralsu. Navyše sa nejedná o totožné suroviny, z každej sa dá vyrobiť iná kombinácia nafty a benzínu (a ďalších produktov).

Ďalší výkričník sú budúce investície. Útlm dovozov ruskej ropy v nasledujúcich rokoch je viac-menej istou vecou. Dokáže sa naň Slovnaft pripraviť, ak bude musieť ročne zaplatiť desiatky, možno až stovky miliónov eur na špeciálnej dani?

Všetky tieto poznámky ale nie sú môj hlavný problém s „ropnou“ daňou. Navrhovaná daň síce využíva vojnovú situáciu, no nijakým spôsobom sa netýka Ukrajiny, Ruska, armády, cien energií, či energetickej transformácie. Predložený návrh zákona sa týchto oblastí nijak nedotýka. Hovorí len o „výhodách z osobitej situácie na trhu“. Inými slovami, jediný argument je jánošíkovské „darí sa vám, tak vám zoberieme.“

Vyzbierané zdroje nebudú nasmerované na transformáciu energetiky, nákup strategických rezerv, rozvoj protivzdušnej obrany ani obnovu Ukrajiny. Je to len ďalšia z daní, ktoré majú slúžiť jedinému účelu - financovaniu nekonečnej série nových výdavkov a sociálnych balíčkov. Je pokračovaním mimoriadne škodlivého trendu, započatého už vládami Róberta Fica - snahy vytriahnuť z ekonomiky skoro každé

dostupné euro a okamžite ho minúť na náhodné, často populistické opatrenia. Tento trend vedie nielen k devastácii slovenských verejných financií a hrozbe ich kolapsu.

Hoci táto daň má v návrhu stanovený dočasný charakter (do roku 2024, alebo kým nezmizne veľký rozdiel medzi nákupnou a referenčnou cenou), ale zvýšené výdavky majú byť trvalé. To znamená, že keď sa daň neskôr „vypne“, bude ju musieť nahradiť nová, trvalá daň. Lebo zavedené kolotočové už nezruší nikto. Zároveň takýto postup vytvára imidž krajiny, v ktorej môže byť akékoľvek podnikanie selektívne zdanené z večera do rána s chabým zdôvodnením „nadmerných“ ziskov, marže a vlastne hocičoho, čo sa politikom prisní. Veď za dverami je prehodnotenie osobitného odvodu z regulovaných činností, ktorému je táto daň len predskokanom.

SME, 18.5. 2022

Celý komentár si tiež môžete **vypočuť ako audio** v rámci našej novej série podcastov **INESS do UCHA**.

Tešíme sa na vašu priazeň aj na tomto kanáli!

Cesta z farmy na stôl je dlhá a zložitá

Monika Budzák

30 % - 50 % z jedálneho Európanov tvoria tzv. ultra-spracované potraviny. Napríklad párky, či chlieb. Podiel bežne priemyselne spracovaných potravín (mlieko) je ešte vyšší. Napriek tomu, že bežné potraviny denne vidíme na našich stoloch a v chladničkách, ich cesta tam mnohým jasná nie je.

Nebudem v tomto texte polemizovať o zdravej výžive. Myslím, že takmer každý má dnes neobmedzený prístup k informáciám a môže si vybrať potraviny, ktoré sú pre neho/ju vzhľadom na alergie, športové aktivity či vek najlepšie. Článok sa bude venovať ceste potravín na náš stôl, ktorá sa často redukuje len na vzdialenosť, teda či je napr. čokoládka z domácej (kvalitnej) výroby alebo zahraničnej (pre demagógov automaticky horšej) výroby. Cesta k nám je však vždy zložená zo stoviek tisíc úkonov, do ktorých sú zapojené tisíce ľudí a strojov v rôznych krajinách.

Keď skoro ráno otvoria brány supermarketu, police sú už plné. Teplé pečivo, čerstvé ovocie, zelenina či mlieko sa tam neobjavili len tak. Za každým výrobkom je dlhý príbeh a stovky rúk. Predtým, ako si spotrebiteľ vyberie svoju obľúbenú slovenskú značku čokolády, sa musel podnikateľ rozhodnúť, že ju vyrobí. Aby ju mohol vôbec vyrábať, potreboval suroviny, ale aj strechu nad hlavou, zdroj tepla, ruky či recept, teda nápad, koľko cukru, kaka a mlieka bude potrebovať. Veľa hodín experimentovania, kým namieša ten správny mix surovín a nájde ich ideálny pomer. Slovo „surovina“ tiež nie je úplne presné. Napríklad pri výrobe čokolády sa častokrát nevyužívajú priamo kakaové bôby, ale väčša už spracovaná kakaová hmota.

Bratislavský závod na výrobu čokolády na Slovensku je jeden z mála v Európe, v ktorom sa aj priamo spracovávajú kakaové bôby a nedováža už spracovanú kakaovú hmotu. Na Slovensku kakaové bôby samozrejme nepestujeme, kľúčová surovina slovenských čokolád prichádza z ďalekých krajín ako je Ghana či Pobrežie Slonoviny. Optimalizácia logistiky znamená, že až **80 % svetovej produkcie** kakaových bôbov skončilo v roku 2016 v prístavných skladoch v Amsterdame, odkiaľ smeruje ďalej na spracovanie. Viac ako 100 000 ton tak čaká často aj roky v sklade, kým sa dostane ďalej.

Len **okolo 10 % čokolády**, ktorá sa vyrobí na Slovensku, tu aj zostáva. Zvyšných 90 % putuje do zahraničia. Keďže len málo fabriek vo svete sa špecializuje na výrobu kakaovej hmoty, časť tohto polotovaru smeruje do **14 európskych fabriek**, kde ich ďalej spracovávajú na rôzne výrobky. Aj iné známe európske značky čokolády tak môžu mať „slovenský“ príspevok. Špecializácia na výrobu kakaovej hmoty a predaj vo veľkom aj do zahraničia umožňuje firmám investovať do drahých výrobných liniek, ktoré dokážu vyrobiť desaťtisíce pralínok denne a tak zamestnať stovky ľudí na Slovensku. A to je stále len časť reťazca, ktorý popisujeme. Hoci sa obaly zdajú byť druhoradé, aj ich dizajn a výroba trvala dlhé mesiace či roky, kým konečne mohli obopnúť keksíky a čokoládky.

A to sme stále pomyselne neopustili závod. Či už finálne produkty alebo kakaová hmota, všetko sa musí dostať včas ďalej, a tým správnym dopravným prostriedkom. V závislosti od dĺžky cesty a typu tovaru musí byť kamión vybavený aj chladiarenským modulom. Precízne plánovaná logistika tak tvorí ďalší dielik v ceste potravín k spotrebiteľovi. Potraviny len zriedka smerujú z výroby rovno do regálu supermarketu. Medzizastávkou sú veľkoobchodné sklady, z ktorých sa tovar distribuuje ďalej. Veľké reťazce majú častokrát aj svoje vlastné sklady, menšie prevádzky bez väčších priestorov nakupujú u distribútora. Nákupný proces sprevádza aj vyjednávanie. Pri odberoch väčších množstiev sa totiž predávajúci snaží vyjednať čo najvýhodnejšiu cenu.

Predtým, ako predajca umiestni tovar na svoje police, musí vypočítať svoju maržu. Tá zahŕňa náklady na prevádzku, dopravu, marketing, dane či zisk podnikateľa. Okrem toho sa predajcovia snažia lákať zákazníkov rôznymi akciami či rabatmi, ktoré tiež zahrnú do svojich výpočtov. Rozdiely v cenách tých istých výrobkov v rôznych reťazcoch teda závisia od ceny, za ktorú predajca tovar nakúpi, od jeho nákladov na zamestnancov, energie, priestory, ale aj od očakávaných príjmov v danej lokalite, či snahy o prilákanie zákazníkov.

O to komickejšie pôsobí, keď sa štát snaží zdôvodniť nárast cien potravín len rastúcimi cenami energií.

Pamätníci majú stále pred očami obraz o zemiakových brigádach či oberanie jabĺk v babkinej záhrade. Svet sa ale zásadne zmenil a veľká časť potravín je výsledkom medzinárodnej spolupráce. V tomto reťazci sú dôležitým prvkom aj slovenské ruky. Keď ich štát odstrihne od okolitého sveta zákazom vývozu či zvyšovaním ciel, ľudia zamestnaní v týchto podnikoch prídu o prácu, štát o peniaze a spotrebiteľia z celého sveta o výrobky. Čokoláda je len jednou z mnohých príkladov. Politik netuší, kde všade je maslo, mlieko, či repkový olej dôležitým vstupom vo výrobe.

Cesta z farmy na stôl je občas priamočiara, ale oveľa častejšie je aj bez štátnych prekážok dlhá a zložitejšia, ako si vôbec dokážeme predstaviť. Spomeňte si na to, keď sa budú politici oháňať sebastačnosťou a zákazmi vývozu.

Agrobiznis, 20.5. 2022

Majú mať žiaci viac dobrodružstva pri občinkoch alebo v JAVE?

Róbert Chovanculiak

Na Slovensku máme podivný zvyk vyjadrovať úroveň vzdelávania jeho dĺžkou. Pekne to vidieť napríklad v strednom školstve. Tie najjednoduchšie stredné školy pre akademicky nenadaných trvajú dva roky, nasledujú ich trojročné odbory zakončené výučným listom a na vrchole sú štvorročné odbory, ktorých absolvent získava úplné stredoškolské vzdelanie.

Tento stav nie je výsledkom hľadania optimálnej rovnováhy, ale splnenia povinností vytesaných do regulačnej žuly v podobe štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie. To sú stovky strán dokumentov, ktoré predpisujú, aké oblasti vzdelávania majú žiaci ovládať, v akých štandardoch, v akých pedagogicko-organizačných a materiálno-technických podmienkach majú pracovať, ale aj to, aké predmety sa majú vyučovať, koľko hodín do týždňa a samozrejme aj to, koľko rokov má trvať samotné štúdium.

Výsledkom je, že keď chce niekto na Slovensku získať úplné stredoškolské vzdelanie, povedzme v IT odbore, musí študovať

minimálne 4 roky. Pri pohľade na príklady zo zahraničia nám však musí byť zrejmé, že tento regulačný „fakt“ je na Slovensku brzdou mnohých inovácií.

V spomínanom IT odbore v zahraničí bežne fungujú vzdelávacie kempy alebo odborné školy, ktoré trvajú od roka do dvoch. A pritom naučia svojich študentov všetko, čo potrebujú do praxe. Teda splnia svoj účel. Dokážu to vďaka inovatívnym spôsobom výučby, intenzívnemu zapájaniu do praktického vyučovania v teréne a osekáním zbytočného balastu na minimum.

To však odborné školy na Slovensku robiť nemôžu, keďže podľa spomínaných regulácií musí žiak počas 4 rokov stráviť minimálne 768 hodín štúdiom jazyka a komunikácie, kde hrá prím slovenský jazyk a literatúra. To je skoro taký istý čas, ktorý je vyhradený na praktickú prípravu - 832 hodín. Teda mladý nádejný IT-čkar trávi skoro rovnako veľa času čítaním Dobrodružstva pri občinkoch od Palárika, ako trávi programovaním v JAVA. Nehovoriac o ďalších 64 hodinách venovaných etike, resp. náboženstvu a 160 hodín dejepisu a občianskej náuke. Z celového počtu hodín počas štvorročného štúdia tak strávi žiak odborným vzdelávaním v teoretickej a praktickej rovine menej ako polovicu času.

Čo s tým? Napríklad vo Veľkej Británii vytvorili nový stupeň stredoškolského vzdelávania tzv. T Level. Toto vzdelávanie trvá dva roky, je úzko naviazané na prax a v zložitejších odboroch, ktorých absolventi chýbajú na trhu práce, ako napríklad: plánovanie a projektovanie stavieb, digitálny dizajn, vzdelávanie a starostlivosť o deti, účtovníctvo, IT, alebo nižšie pozície v zdravotných a právnych službách. U nás takéto niečo nemôže vzniknúť, lebo čísla v štátnych dokumentoch nepustia.

Ak sa na tomto mieste obávate, že zo stredných škôl budú vychádzať nevzdelaní, nekultúrni, nerozhľadní a nekompetentní občania, tak vaše obavy nie sú na mieste. Nechcem vás testovať otázkou, v čom spočívala Palárikova zápleтка. Ani vás obviňovať z ignorovania predchádzajúcich 10 rokov vzdelávania. Jednoducho, je preukázané, že to čo vás nezaujímalo, ale museli ste to študovať, vo vás aj tak „neostane“.

Keď sa vyčíslujú náklady regulácií, zvyčajne sa pozerá na to, koľko musia poskytovatelia služieb zaplatiť za regulačné povinnosti. Alebo koľko času musia stráviť administratívou a byrokraciou. Regulácie však majú aj na prvý pohľad neviditeľné náklady vo forme neuskutočnených inovácií a stratenej efektívnosti. Nikde to nevidieť krajšie ako v školstve.

Hospodárske noviny, 24.5. 2022

Celý komentár si tiež môžete **vypočuť ako audio** v rámci našej novej série podcastov **INESS do UCHA**.

Tešíme sa na vašu priazeň aj na tomto kanáli!

Vo vzdelávaní na dĺžke záleží

Róbert Chovanculiak

Keď sa povie „inovatívne zlepšenie“, ľudia si hneď predstavia autá, ktoré netreba šoférovať; lieky, ktoré vyliečia neliečiteľnú chorobu alebo zeleninu, ktorá chutí ako mäso. Dôležitou inováciou však môže byť aj relatívne nezaujímavá vec ako skrátenie času. Napríklad na prepravu z bodu A do bodu B, alebo na dopestovanie plodov z rastliny, alebo na nutný pobyt v nemocnici po zákroku.

Existuje však oblasť, kde podobné inovácie zamrzli, alebo dokonca idú opačným smerom. Hovorím o vzdelávaní. Vo vzdelávaní sa neustále predlžuje počet rokov, ktoré deti strávia v škole. Pritom sa nezdá, že by úmerne s tým rástla kvalita a kvantita vzdelania, ktoré po úspešnom dokončení všetkých stupňov získajú.

Existuje mnoho indícií, že mladí ľudia trávajú v školách viac času, než by bolo potrebné. Napríklad je podozrivé, že štúdium na drvinej väčšine vysokoškolských odborov trvá rovnako dlho (3 + 2 roky), nech už ide o tak rozdielne profesie ako učiteľstvo, IT, molekulárna biológia, poľnohospodárstvo, alebo manažment či žurnalistika. Špecifickým slovenským problémom je tiež podiel inžinierov a magistrov na počte absolventov, ktorý je najväčší vo svete. Slovenskí študenti trávajú na vysokej škole viac rokov, než je bežné v zahraničí. Nehovoriac o tých absolventoch, pre ktorých bolo celé štúdium do značnej miery zbytočné, lebo sa zamestnali na pozíciách, ktoré nevyžadujú terciárne vzdelávanie.

Ale podobné indície máme aj v strednom školstve. Tu je presne v štátnych vzdelávacích programoch zadefinované, koľko rokov má trvať ktoré stredoškolské vzdelanie. A dĺžka štúdia dokonalo koreluje s jeho akademickou náročnosťou - od dvojročných učňoviek, cez trojročné odborné školy až po štvorročné gymnáziá a priemyslovky. Prečo by však nemohli existovať aj super kvalitné a náročné dvoj- alebo trojročné priemyslovky, ktoré rýchlo a dobre pripraví mladých ľudí pre trh práce alebo na ďalšie štúdium?

V zahraničí také existují. Například vo Velké Británii mají tzv. T level vzdělávání, čo je dvojročné praktické stredoškolské vzdelávanie aj v náročnejších odboroch, ktorého absolvovanie umožňuje vstup na trh práce alebo následné pokračovanie v štúdiu. Na Slovensku by ste však s podobnou inováciou vo vzdelávaní nepochodili. Išlo by o pokrok bez povolenia. A pritom potenciál tu určite je. Napríklad zo strany kvalitných, súkromných stredných škôl, ktoré vyučujú užitočné a praktické zručnosti v IT.

Dôvod, prečo tento dopyt po kratšom a kvalitnom vzdelaní vychádza práve od súkromných škôl, je zrejмый. V súkromnom sektore je túžba poskytovateľov nafukovať výdavky limitovaná ochotou spotrebiteľov platiť. Existuje spätná väzba, ktorá zráža na zem vzletné nápady o dlhých rokoch strávených vzdelávaním. Ak dokáže kvalitná stredná škola vychovať kvalitného absolventa za 3 roky namiesto 4, ušetrí štvrtinu svojich nákladov. To znamená, že môže o štvrtinu znížiť cenu! To znamená viac spokojnejších primárnych zákazníkov - študentov, ale aj sekundárnych zákazníkov - zamestnávateľov. Je to win-win-win.

Porovnajte si to s verejným sektorom. Verejným školám nevedí, ak sa u nich žiak ohreje o rok alebo dva dlhšie. Naopak, ešte im to vyhovuje, pretože za odučené roky dostanú od štátu zaplatené. A to bez ohľadu na to, ako silno nariedia svoju službu vzdelávania. Nič ich nemotivuje držať na uzde odučené človeko-hodiny a čím skôr dodať na trh práce absolventov. A podobne je to aj na strane zákazníkov verejných škôl. Netreba očakávať príliš vysoký tlak na časovú efektívnosť za bezplatné vzdelávanie.

Čo s tým? Je viacero možností, ako umožniť vzniknúť inováciám vo forme efektívnejšieho spôsobu narábania s časom v školstve. Prepísať čísla a striktné požiadavky v štátnych vzdelávacích programoch, aby mohli stredné školy hľadať optimálnu dĺžku štúdia. Alebo vytvoriť nový stupeň stredných škôl po vzore Veľkej Británie. Alebo dokonca umožniť vznik paralelným slobodnejším školám, ktoré nebudú zväzované v kazajke štátneho curricula. Čo však určite nepomôže, je tváriť sa, že 4 roky trvajúce úplné stredoškolské vzdelanie je úradníkmi zjavená pravda, ktorá sa nespochybnuje.

Denník N, 1.6. 2022

Inflačná daň

Martin Vlachynský

Viete o tom, že rastúca inflácia zvyšuje reálne dane? Deje sa to dvoma spôsobmi.

Prvý je ukrytý v daňových odpisoch. Vaša spoločnosť investovala do stroja milión eur a daňovo ho odpisu je päť rokov. No ak je v tomto období priemerná ročná inflácia 10%, znamená to, že skutočná cena náhrady tohto stroja by bola v prvý rok 1.1 milióna eur, druhý rok 1,21 milióna a tak ďalej - pomerne s nákladom by sa mali meniť aj odpisy. Daňové účtovníctvo však neumožňuje daňovo uznateľné náklady upravovať o infláciu. Tržby vám tak ako tak rastú s

infláciou, ale náklady na odpisy nie. Reálne zaplatená daň zo zisku je tak vyššia.

Mimochodom, tento efekt zároveň spôsobuje pokrivené vnímanie zisku. Inflácia zvyšuje tržby spoločnosti a pokiaľ tá odpisuje v starých cenách, vytvára to dojem (najmä u politikov) zvýšeného zisku. Ten sa však rozplynie v momente, keď sú spoločnosti nútené obnoviť kapitál za oveľa vyššie ceny.

Druhý spôsob zvyšovania daní sa skrýva v limitoch a hraniciach. Na Slovensku máme z pohľadu daní množstvo rôznych limitov. Povinná registrácia na DPH (a teda povinnosť odvádzať DPH) je pevne stanovená na úrovni 49 790€. Po túto úroveň je nastavená aj 15% sadzba dane z príjmu právnických osôb, za touto hranicou je sadzba 19%. Podobne je to u fyzických osôb, kde sú tri hranice, odvíjajúce sa od sumy životného minima - hranica NČZD (19,2-násobok životného minima), hranica 25 % sadzby dane (176,8-násobok životného minima) a konečne „milionárska daň“, ktorá sa aktivuje pri hranici 92,8-násobku životného minima a pri jej výpočte sa používa 44,2-násobok životného minima.

Odhliadnuc od tých bulharských konštánt našich prekombinovaných daňových pravidiel, toto nastavenie spôsobuje počas inflácie automatický rast daní. Životné minimum totiž aktuálne nestíha za infláciou, preto sa znižuje podiel nezdaniteľnej časti na príjmoch a zároveň sa znižuje reálna hranica pre platenie milionárskej a 25% sadzby dane.

Úplným vrcholom je ale hranica na povinnú registráciu pre DPH. Tá sa nemenila nie rok, dva, ale celých 13 rokov! V reálnych cenách za tú dobu sa hranica znížila o 19,7 %. To znamená, že dnes musí viac podnikateľov povinne platiť DPH.

Ako občanovi Slovenska je mi to už trápne, ale opäť musím poukázať na príklad spoza Moravy. Fialova vláda aktuálne čaká na rozhodnutie Európskej komisie, ktorá má potvrdiť posunutie ich hranice na registráciu pre DPH z 1 milióna korún rovno na 2 milióny korún, teda zo zhruba 40 000 eur na 80 000 eur. Hoci od roku 2025 bude v celej EÚ povolená hranica 85 000 eur, nie je dôvod aktívne už teraz nepožiadat' o zvýšenie hranice aj na Slovensku.

A aby sme im nezávideli málo, súčasťou návrhu je aj rovnaké zvýšenie hranice na živnostenský paušál, ktorý českým živnostníkom umožňuje vybaviť dane a odvody jedným vrzom na celý rok...

HN, 23.5. 2022

Nová pandémia sa volá protekcionizmus

Monika Budzák

História sa opakuje. Ani rok 2022, žiaľ, nie je výnimkou. Pandémia a následná vojna vzbudili strach o dostatok potravín, ktorý politici po celom svete premenili na staronové riešenia. Čo ľudia neradi počujú je, že mnohé opatrenia nielenže potravinovú bezpečnosť neriešia, ale ju môžu ešte zhoršiť.

Protekcionizmus alebo snaha o ochranu domácej ekonomiky znie v ušiach bežného človeka ako úctyhodný cieľ. Každý štát má predsa v prvom rade myslieť na ochranu svojich občanov. Keď si však heslá ako viac sebestačnosti, podpora domácich výrobcov či zákaz vývozu rozmeníme na drobné, zistíme, že sa za tým skrývajú opatrenia, ktoré nechránia, ani nepomáhajú.

Obľúbená sebestačnosť na prvé počutie znie ako odolnosť. Aj v kontexte protiruských sankcií a závislosti od ruského plynu a ropy znie tento nápad racionálne. Keď si to premietneme na jednotlivca, každý chce byť už od detstva sebestačný – vedieť si zarobiť, starať sa o seba a nebyť závislý od druhých.

Vo veľkom meradle to ale takto nefunguje. Tu platí podobné pravidlo, ako pri osobných financiách – diverzifikácia. Čím viac možností máme, tým sme odolnejší. Ak všetko vsadíme len na tú jednu domácu možnosť, nie sme odolnejší, ale oveľa krehkejší. Stačí že príde nečakaný mráz, sucho alebo africký mor a je po hojnosti. Navyše tam, kde sú hádky susedov o plot či pozemky na dennom poriadku, chceme zrazu fandiť tomu, že väčšina potravín by mala pochádzať zo Slovenska a mali by sme si ich vyrábať spoločne. Ideálne bez zahraničnej účasti, lebo predsa zahraniční investori vyvážajú zisky!

Samozrejme, že každý by sa potešil tomu, ak by supermarkety boli plné kvalitného slovenského ovocia, zeleniny, mäsa či iných výrobkov. Tento ideál sa ale nedá dosiahnuť politikou sebestačnosti, ale politikou spolupráce. Podobne, ako vieme vďaka medzinárodnej spolupráci byť jednotkou v počte vyrobených áut na obyvateľa, alebo získať zlatú olympijskú medailu v lyžovaní (pozdravujem taliansku časť tímu Petry Vlhovej), sa vieme vďaka otvoreným hraniciam inšpirovať podnikateľskými nápismi z celého sveta, získať špičkové technológie a súťažením s konkurenciou neustále zlepšovať produkty, ktoré slovenské ruky vyrábajú. A v prípade, že naozaj nastane nečakaná kríza u nás, sa vieme spoľahnúť na dodávky zo zahraničia.

Podpora domácich výrobcov v podobe pretekov o dotácie s ostatnými krajinami EÚ sa v posledných rokoch stala akýmsi zaklínadlom poľnohospodárskej politiky. Pod slovom „podpora“ si síce možno predstaviť čokoľvek, no najradšej v ňom podnikatelia vidia príslub peňazí od štátu. Dotácie ale nevyriešia všetky farmárske trápenia. Neustále problémy s rozdrobeným pozemkovým vlastníctvom sa farmám každý rok vracajú ako bumerang. Namiesto hľadania nových postupov a snahy priniesť čo najvyššiu kvalitu zákazníkom tak trávia čas byrokraciou. Či už pri spravovaní nájomných zmlúv so stovkami vlastníkov alebo pri dokladovaní svojho nároku na štátne dotácie.

V máji poslanci opäť oživilí nápad zákazu vývozu vybraných komodít. Nakoniec sa opäť narýchlo cez poslanecký návrh a bez verejnej diskusie **schválil zákon**, ktorý stanovuje, aby každý podnikateľský subjekt, ktorý vyváža viac ako 400 ton komodity, musel počas mimoriadnej situácie (ktorá za posledné 2 roky prebiehala takmer stále) dvakrát do roka hlásiť objem skladových zásob. O ktoré komodity pôjde, má určiť ministerstvo predpisom, no pravdepodobne sa obmedzenie bude týkať obilnín. Zákaz vývozu však nezaručuje, že sa potraviny dostanú ku všetkým, čo to budú potrebovať. Vidíme to pri slovenskom ovocí, kde problémom nie je ochota pestovať, ale nedostatok skladov.

A tak sa história opakuje a všade vo svete sme svedkami rastúceho protekcionizmu, podobne ako v 30. rokoch minulého storočia či po druhej svetovej vojne. Vlády sa snažia pod zámkou ochrany spotrebiteľov či boja proti rastúcim cenám blokovať vývoz niektorých komodít. Na Ukrajine je to šťastie pochopiteľné, je vo vojnovom stave. V ostatných krajinách je to skôr snaha zapáčiť sa voličom.

Americká ministerka financií Janet Yellen zdvihla síce varovný prst proti protekcionizmu, no druhým dychom dodala, že USA by mali svoje obchodné vzťahy preorientovať. V apríli Indonézia pozastavila export palmového oleja, no nedávno toto opatrenie zrušila, keďže zaznamenala prebytky a výrazný prepád cien tejto komodity, ktorým trpeli domáci výrobcovia.

Ešte v marci export pšenice zastavilo Maďarsko a Srbsko, Ghana a Uganda sa zas rozhodli predĺžiť „dočasný“ zákaz exportu obilia, ktorý zaviedli ešte minulú jeseň. Argentína ešte začiatkom roka predĺžila zákaz vývozu hovädzieho mäsa. Reakcie farmárov, ktorí žijú z exportu sú všade rovnaké – žiadajú vlády, aby tieto opatrenia stiahli, keďže sa boja o svoje príjmy z predaja do zahraničia. Pridajte si k tomu snahu zastaviť nárast cien obilia, keď rastú náklady na hnojivá či pohonné hmoty, čo privedie mnohých na pokraj bankrotu a k zníženej produkcii. Zákazy navyše ešte viac prispievajú k panike na trhoch, ktorá vyvoláva ešte vyššie ceny. Hrozí, že vládne „riešenia“ spôsobia skutočnú potravinovú krízu.

Mnohí politici využili najskôr pandémiu a teraz ukrajinské nešťastie na to, aby si splnili svoj mocenský sen. Čo však opomenú je to, že akcia vyvolá reakciu. Každý zákaz či clo sa šíri ako pandémia a za chvíľu nakazí celý svet. Nedoplatia na to len slovenskí farmári, ale hlavne najchudobnejší spotrebiteľia v púštnych či chladnejších pásmach, kde domáci poľnohospodári nevedia pokryť ich kalorické potreby. Populisti v bohatých krajinách tak oberajú najchudobnejších o poslednú misku ryže.

Agrobiznis, 7.6. 2022

Globalizácia predavačov

Róbert Chovanculiak

Globalizácia je neospevovaný hrdina posledných dekád. Prispela k zvyšovaniu životného štandardu v západnom svete cez znižovanie cien tovarov importovaných z východu. A prispela k zvyšovaniu životného štandardu na východe cez zvyšovanie miezd vyplácaných za export tovarov na západ.

Medzinárodný obchod s tovarmi vytrhol z biedy stovky miliónov ľudí a znížil celosvetovú nerovnosť. V tomto cezhraničnom obchode sa však nikdy nepočítalo so službami. Maximálne vznikali centrá zdieľaných služieb, prostredníctvom ktorých mohli veľké spoločnosti outsourcovať svoje podporné služby najskôr do východnej Európy a neskôr do Ázie.

Vďaka novým internetovým službám, ktorých využívanie a implementáciu nakopla pandémia, sa dajú robiť ešte pred pár rokmi nepredstaviteľné veci. Napríklad zapojiť do globalizácie aj tak osobné služby ako sú predavači za pokladňami.

Sieť fastfoodových reštaurácií Freshii v kanadskom meste Ontario zamestnala predavača za pokladňou, ktorý býva a žije viac ako 6 000 kilometrov od reštaurácie. Konkrétne v strednej Amerike v Nikaragui. [Tento predavač účtuje zákazníkom za jedlo cez video hovor](#). Nejde pri tom o ojedinelý prípad, takýto import služieb predavačov zo strednej Ameriky zaviedli minimálne [dva ďalšie podniky](#).

Tento pokrok prirodzene vyvoláva vlnu odporu. Pokladník z Nikaragui je ochotný pracovať za tretinovú mzdu, ako je minimálna mzda v Kanade. Kanadskí odborári už volajú na poplach a označili správanie sa reštaurácie Freshii za odporne. Napriek emóciám a pravekým inštinktom, ktoré môže takéto správanie reštaurácií u ľudí spustiť, úlohou ekonómov je ukazovať, že v zásade nejde o nič nové.

Dochádza k rovnakému procesu, akým bol technologický pokrok vo forme automatizácie a strojov, alebo pokrok vo forme medzinárodného obchodu a globalizácie. Pri oboch týchto fenoménoch dochádza ku krátkodobej rekalibrácii celých odvetví. Iste, za týmto abstraktným tvrdením sú konkrétni ľudia, ktorí si musia nájsť novú prácu. Avšak zakazovať zamestnávanie ľudí s nižšou mzdou by bolo krátkozraké a pravdepodobne naivné. Mnoho reštaurácií už dávno zrušilo pozíciu pokladníka, platí sa rovno kartou pri objednávaní jedla.

V skutočnosti tak sieť reštaurácií Freshii zvolila alternatívu, ktorá je možná len vďaka nižšej cene za prácu v strednej Amerike, a vytvorila pracovné miesto, ktoré by inak neexistovalo.

.Týždeň, 18.5. 2022

Nižšie ceny vďaka zázraku globalizácie

Martin Vlachynský

Ceny nafty narástli za rok o 76,5%. Zásobníky nafty sú naplnené najmenej od roku 2014. Prudko rastúce náklady pre farmárov a dopravcov znamenajú prelievanie vyšších cien do ďalších tovarov a služieb. Niektorí analytici dokonca hovoria o zavedení prídelového systému na naftu počas najbližšieho leta.

Titulky našich novín zaplňajú podobné správy už zopár týždňov. No ja teraz nepíšem o Slovensku, dokonca ani o Európe – píšem o aktuálnej situácii v USA.

Hoci mnohí Slováci nadobudli pocit, že aktuálne „energetické problémy“ sú iba záležitosťou vojnou zasiahnutého kontinentu a Američania sú vysmiati, opak je pravdou. Americké rafinérie z oblasti Mexického zálivu [zvyšili exporty](#) nafty (áno, nafty, nie ropy) do Európy v marci 2022 na úroveň vyše 1 milióna barelov nafty denne, z pôvodných zhruba 718-tisíc barelov vo februári. Európa je dlhodobo závislá na dovozoch nafty, [spotrebuje](#) zhruba 7 miliónov barelov nafty denne. Z Ruska do Európy pred vojnou prichádzalo okolo 600-tisíc barelov nafty denne. Ceny nestúpajú len v USA, ale aj v Latinskej Amerike, ktorá je veľkým zákazníkom amerických rafinérií.

Vo svete globálne prepojených trhov rastú ceny globálne. A to je skvelá správa. Bez prepojených trhov by bola Európa na tento šok sama. Nafta by nestála 1,8 eura, ale možno 2,5 eura, alebo rovno štyri. Globálny trh spôsobuje, že cenový šok sa rozložil po celom svete a vďaka tomu je menší.

A dobré správy tým nekončia. Vďaka tomu, že z rastúcich cien profitujú rafinérie celého sveta, celý svet zároveň pracuje na tom, aby sa ruský výpadok nahradil. Dva covidové roky totiž spustili nielen sériu krátkodobých útlmov výroby v rafinériách (zhruba -10% produkcie globálne), ale [zároveň podľa](#) Medzinárodnej energetickej agentúry (IEA) vyvolali

„tretiu vlnu racionalizácie rafinérií“. Veľká konkurencia medzi výrobcami spojená s covidovým dopytovým šokom znamenala oznámenie plánov producentov na uzavretie výrobných kapacít 3,6 milióna barelov ropy denne vo svete v období 2020-2026. No s prudko rastúcimi maržami a nejasnou budúcnosťou ruských dodávok sa mnohé vzorce v investorských exceloch prepísali.

Takto to funguje nielen pri ropných výrobkoch, ale aj pri potravinách, rudách, mikročipoch a všetkých obchodovateľných tovaroch a službách. Globalizácia spôsobuje, že ak má jeden región problém, náklady tohto problému sa rozložia po svete a celý svet zároveň pracuje na zlepšení tohto problému. Hoci sa to mnohým obyvateľom v pôvodne nezasiahnutých oblastiach nepáči. Neuvedomujú si totiž, že globalizácia je ako poisťovňa schéma - raz rastúcimi cenami pomôžem ja tebe, inokedy zase ty mne. Vďaka tomu je svetová ekonomika stabilnejšia a dokáže sa rýchlejšie spamätať z otrasov, napriek presvedčaniu nacionalistických politikov.

Aktuality, 18.5. 2022

Emancipovanejší pacient a rodina ako pomoc zdravotníkom

Martin Vlachynský

Premena pacienta a jeho väčšia emancipácia je celospoločenská otázka, v ktorej má štát obmedzené nástroje pre zmenu. Významnejšou zmenou môže byť najmä výraznejšie zaradenie predmetov orientovaných na ľudské telo a zdravie do učebných osnov základných a stredných škôl. Narážame tu na problém decentralizácie - školy kvôli centrálnemu plánu nemôžu samé od seba nahradiť výuku o životnom cykle bezstavovcov besedou s alergiológom.

Rodina je aj dnes pre pacienta kľúčovou oporou. S ubúdajúcimi zdravotníkmi bude jej úloha rásť aj nad rámec psychologické podpory. Pri absencii zdravotných sestier a sanitárov budú rodinní príslušníci nútení čoraz viac zvládať ošetrovateľské a diagnostické úkony. Aktívne zapojenie rodiny do poskytovania zdravotnej starostlivosti je bežné v rozvojovom svete, ale ako jeden zo svojich 10 receptov na nedostatok pracovnej sily ho [ponúka](#) aj Americká asociácia nemocníc (American Hospital Association). Známa sieť indických nemocníc Narayana Health

(o ktorej ešte bude reč) si nechala Stanfordskou univerzitou vyvinúť [kurz Noorah Health](#), ktorým inštruuje rodiny, ako sa starať o pacientov po absolvovaní intenzívnej starostlivosti v nemocniciach (inštruktáž prebieha počas návštevy pacienta - člena rodiny).

Ani v tomto prípade neexistuje priamočiare odporúčanie čo zmeniť, skôr niekoľko nápodiev - kurzy pre laikov na zdravotných školách, školiaci personál, kvalitné inštruktážne manuály (preväzovanie, predchádzanie preležaninám, rehabilitácia...), ale aj legislatívna možnosť zdieľanej zodpovednosti za pacienta. Pokiaľ zdravotník nebude mať možnosť ochrániť sa pred možnosťou postihu, spoluzodpovednosť rodiny neumožní.

Zlepšenie #18: Výrazné posilnenie výuky o zdraví a ľudskom tele v školách

Zlepšenie #19: Vytvorenie legálneho a morálneho priestoru na zapojenie rodinných príslušníkov do vykonávania zdravotnej starostlivosti

Celkovo 21 zlepšení nájdete v publikácii INESS pod názvom [Chýbajúci zdravotníci: 21 zlepšení](#)

blog SME, 20.5. 2022

Gig ekonomika v zdravotníctve

Martin Vlachynský

Posledné roky priniesli zrod platforiem a tzv. „gig“ ekonomiky. Miesto tradičného vzťahu zamestnanec-zamestnávateľ vznikli internetové platformy (virtuálne trhoviská), ktoré sprostredkovávajú kontakt, podmienky a platby medzi objednávatelom a dodávateľom. Obchodované služby môžu mať charakter rôznych IT a administratívnych úloh (napríklad Amazon Mechanical Turk, Upwork), alebo sú úzko zamerané na jednu činnosť (napr. Uber).

V zdravotníctve nie je tento koncept žiadnou novinkou. História už [od 19. storočia](#) pozná „cestujúcich doktorov“ aj zdravotné sestry. Ten spôsob dočasného obsadzovania voľných miest pre zdravotníkov je známy aj pod latinským

výrazom „locum tenens“ a formálne sa rozvinul v USA v 70. rokoch minulého storočia. V posledných rokoch so stúpajúcim nedostatkom zdravotníkov zažíva tento model v USA renesanciu, v roku 2019 takýmto spôsobom pracovalo 6 % lekárov a podiel kliník využívajúcich locum tenens **stúpil z 11 % v 2016 na 21 % v 2019**. Iné **prieskumy** dokonca hovoria až o 85 % zdravotníckych zariadeniach využívajúcich dočasných zdravotníkov. Takýto mód umožňuje zdravotníkom vyskúšať si prácu na konkrétnom mieste bez vytvárania prvotných veľkých záväzkov, dáva im väčšiu flexibilitu a možnosť raz za pár mesiacov či rokov „vypnúť“. Variáciou tohto pracovného módu sú kliniky, ktoré slúžia ako platformy pre lekárov. Jednou zo známejších je Surgery Center of Oklahoma. Je vlastnená 40 lekármi, ktorá funguje ako platforma na predaj ich služieb, vrátane „e-shopového“ **predaja cez internet**, výhradne pre samoplatcov. Ponúka transparentné a výrazne nižšie ceny, než aké sú štandardne účtované americkými nemocnicami pri využití zdravotnej poisťky.

Gig economy v modernom ponímaní, teda ako skutočne online trhoviská a nie len zoznamy voľných pracovných miest, sa v zdravotníctve začala rozvíjať až v posledných 2-3 rokoch. Len v roku 2021 aplikácie a platformy ConnectRN, Trusted, ShiftMed, Nomad, CareRev či HealthGigjobs získali od investorov na rozvoj dokopy skoro **400 miliónov dolárov**. Všetky nejakým spôsobom spájajú ponuku a dopyt po zdravotníckych profesionáloch, pričom niektoré manažujú aj finančnú stránku kontraktov, rovnako ako Uber manažuje platby za jazdu.

Využitie platforiem v zdravotníctve sa nelimituje len na zdravotníkov. Ako príklad môžeme uviesť platformu Modivcare, ktorá sa sústreďuje na neakútnu zdravotnú dopravu v niektorých mestách USA a spája dopyt menej mobilných pacientov s príhodne vybavenými a zaškolenými vodičmi.

Ako vždy v prípade startupov, mnohé z nich skončia v slepej uličke. No postupný ústup od klasických pracovných zmlúv smerom k „on demand“ vzťahom sa bude nezadržateľne šíriť aj zdravotníctvom. Vďaka tomu, že časť činností je možné spraviť online (vyhodnocovanie snímok, konzultácie - napríklad slovenský projekt diagnose.me), tento trend nebude striktné geograficky ohraničený. Otázka je, či sa slovenská legislatíva bude na tento trend pozeráť pasívne, alebo mu vykročí oproti.

blog SME, 27.5. 2022

Technológie - umožnená evolúcia v zdravotníctve

Martin Vlachynský

Asi sa ťažko nájde niekto, kto by od inovácií neočakával zlepšenie situácie v zdravotníctve. Na úvod je však treba krotiť optimizmus, ktorý neraz z technologicky zameraných komentárov kypí.

Umelá inteligencia, big data, e-health, wearables, robotika a ďalšie inovácie majú obrovský potenciál na zmenu. No pri pohľade do nedávnej histórie musíme skonštatovať, že treba čakať skôr evolúciu a nie revolúciu. Skutočná výzva sa

často skrýva nie v objavení, ale v nasadení nového konceptu do života. Geoffrey Hinton, jeden z najväčších svetových expertov na umelú inteligenciu, v roku 2016 rádiológom odkázal, aby prestali študovať, pretože do 10 rokov ich úplne **nahradia počítače**. No nasadenie umelej inteligencie a pridružených technológií v teréne ukazuje, že stále existuje závažné množstvo ich nedostatkov. Napríklad metaštúdia z roku 2021 ukázala, že 94 % testovaných AI systémov bolo v rozpoznaní rakoviny prsníka slabších, ako vyhodnotenie jedným ľudským rádiológom. Ak boli rádiológovia dvaja, **porazili 100 % AI systémov**.

Umelá inteligencia musí byť kŕmená kvalitnými vstupmi. Nejde tak len o nedokonalosť samotných technológií, ale aj chýbajúcu infraštruktúru v zdravotníctve. Aj technologická evolúcia však musí byť „umožnená“. Stačí sa pozrieť na slovenské zdravotníctvo. Kým vo väčšine odvetví sú veci ako elektronická komunikácia či elektronické databázy samozrejmosťou už dve dekády, do zdravotníctva ešte len začínajú prenikať. V komerčnom sektore je nasadenie inovácií jedným zo spôsobov, ako sa udržať v konkurenčnom boji. Socializované zdravotníctvo postavené na byrokratických princípoch má tendencie skôr opačné. Inovácie menia zabehané poriadky, ohrozujú existujúcu štruktúru moci, vyžadujú si kapitál, decentralizované rozhodovanie, flexibilitu, rýchlu spätnú väzbu a priamu motiváciu zainteresovaných. Preto je prenikanie inovácií do zdravotníctva, najmä procesných, veľmi pomalé. Príkladom je telemedicína. Hoci je technologicky možná už celé dekády, oficiálnou súčasťou nášho zdravotníctva sa stala až vďaka pandémie, dovtedy čakala, kedy sa stane oficiálnym výkonom s vlastným kódom. Dobrou správou je, že situácia sa vie zmeniť veľmi rýchlo. V roku 2020 malo len 7 % ľudí v USA skúsenosť s virtuálnou návštevou lekára. Behom jediného roka pandémie **zvýšila tento podiel na 32 %**. Nejde však len o zlyhanie štátu - zmeny sa udejú často až na základe tlaku pacientov, ktorí sú neraz (aj vzhľadom k veku) voči zmenám konzervatívni.

Pomalá implementácia procesných a IT inovácií do zdravotníctva a možnosti jej urýchlenia sú predmetom mnohých štúdií a stratégií. Čitateľovi dávame do pozornosti napríklad **Empowering the health workforce: Strategies to make the most of the digital revolution** od OECD, či **The Impact of New Technology on the Healthcare Workforce** od MIT, ktoré pojednávajú o IT v kontexte zdravotníkov.

Len v krátkosti sa zmienime o inováciách medicínskych. Tie sú z pohľadu vyťaženia pracovnej sily dvojsečnou zbraňou. Jedno ostrie zvyšuje dostupnosť služieb. Typickým príkladom

je jednodňová chirurgia. Ak pacient strávi v nemocnici len 8 hodín miesto 72, znamená to 9-krát nižšiu potrebu obslužného personálu na oddelení. Aj tu však platí, že tieto inovácie bývajú často brzdené nastavením systému, či už sú to úhradové mechanizmy, alebo regulácia siete (uvidíme, čo spraví optimalizácia siete nemocníc na Slovensku s rozvojom ambulantných riešení...).

Druhým ostrím medicínskych inovácií je už spomínaný fakt, že medicínske inovácie zvyšujú dopyt pacientov po zdravotných službách, a tým aj dopyt po zdravotníkoch. Naviac systém medicínskych štandardov minimalizuje oficiálnu možnosť voliť medzi časovo viac a menej náročnými zákrokmi.

Blog SME, 8.6. 2022

Prehľad najdôležitejších tém pre vás tiež každý týždeň pripravujeme v newsletteri **Týždeň s INESS**

TÝŽDEŇ S INESS

Naďalej pokračujeme aj so zasielaním týždenného newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na paulina.ivanisova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

Aj vy môžete prispieť k slobodnejšej a vzdelanejšej spoločnosti na Slovensku. Podporte naše aktivity, a my budeme môcť pracovať o to intenzívnejšie.

Ďakujeme, každú vašu podporu si veľmi vážime.

Podujatia

Spúšťame Ekonkvíz!

Myslíte si, že v ekonómii ste ako doma? **Vyskúšajte sa! Ekonkvíz**, ktorý pripravil INESS **pre všetkých záujemcov o ekonómiu**, vám položí **20 otázok** a preverí vaše ekonomické vedomosti.

Na vyplnenie kvízu máte **30 minút**. Za každú správnu odpoveď získate bod, pri nesprávnej odpovedi sa v záverečnom zúčtovaní hneď po vyplnení kvízu dozviete vysvetlenie správnej odpovede.

Podarí sa vám splniť test na 70 % alebo patríte medzi najlepších s 90 % úspešnosťou? Dajte vedieť ostatným zazdieľaním výsledku na Facebooku.

Kvíz nájdete na adrese: <https://kviz.ekonportal.sk/>

Na absolvovanie kvízu stačí vyplniť jednoduchú registráciu.

Ekonkvíz vznikol v spolupráci s [Lithuanian Free Market Institute](#) (s ktorým sme pripravili učebnicu *Ekonómia v 31 hodinách*) so zapojením financovania z programu Erasmus+.

The screenshot shows a quiz question: "Ako sa nazýva rast všetkých cien v ekonomike?" (What is the name of the increase in all prices in the economy?). Below the question are four radio button options: "Outflácia", "Deflácia", "Degradácia", and "Inflácia". A "Ďalej" (Next) button is located at the bottom right. The interface also displays a timer at 29:55 and the question number 1 / 20.

Špeciálna Ekonkvíz výzva pre učiteľov!

Ekonkvíz zároveň odmeňuje aktívnych učiteľov. **Zapojte sa do súťaže a získajte finančnú odmenu!**

Učitelia, ktorí sa zaregistrujú do tohto formulára a **zapoja aspoň 30 študentov do kvízu**, budú zaradení do losovania o medaily a motivačný príspevok:

- 1. miesto 250 €**
- 2. miesto 150 €**
- 3. miesto 100 €**

Súťaž sme spustili 9.6. 2022 a **potrvá do konca júna**.

Ekonkvíz je jednoduchá a ľahká forma, ako **otestovať svoje vedomosti a dozvedieť sa, kde majú študenti ešte medzery**. Budeme radi, ak o nej dáte vedieť aj ostatným učiteľom.

Pre viac informácií nás neváhajte kontaktovať e-mailom na adresu radovan.durana@iness.sk.

Seminár pre novinárov: Rozpočet sa dá zostaviť aj bez vyšších daní

V stredu, 8.6. 2022 sa v INESS konal seminár pre novinárov v reakcii na tvrdenie ministra financií o nemožnosti zostaviť rozpočet verejných financií bez vyšších a nových daní po tom, ako predstavil a parlament v skrátenej konaní schválil nový sociálny tzv. prorodinný balíček. Takéto tvrdenie považujeme za mýtus, ktorý financmajstri oprašujú pomerne často. Zamieňajú si pritom slovičko „nedá sa“ so slovičkom „nechceme“.

Radovan Ďurana na seminári novinárom vysvetľoval, že slovenská verejná správa má k dispozícii podobný objem zdrojov ako iné, porovnateľné krajiny. Problémom je neustále vytváranie nových výdavkových politík, ktoré sú plošné, a preto veľmi nákladné.

Slovensko potrebuje zodpovedný prístup k verejným financiám. To znamená, že dodatočné daňové príjmy sa využívajú na znižovanie deficitu a znižovanie verejného dlhu. Adresná pomoc odkázaným domácnostiam sa dá financovať z rezerv, ktoré sú na výdavkovej strane rozpočtu verejnej správy.

Viac na túto tému sa dočítate v texte [na strane 4](#) tohto Market Finesse, alebo [na našom webe tu](#).

Krst knihy Cesta proti proudu

V stredu, 1.6. 2022 zorganizoval časopis .týždeň v Klube pod lampou krst knihy autorskej dvojice **Josef Šíma - Monika Rybová** s názvom **Cesta proti proudu**.

Profesor **Josef Šíma** je jeden z najznámejších predstaviteľov tzv. Rakúskej školy ekonomie v strednej Európe. Svojimi autorskými knihami, prekladmi diel veľkých ekonómov, ako aj pôsobením v think tankovej a neskôr akademickej sfére (pôsobil na Vysoké škole ekonomickej v Prahe, dlhé roky ako rektor VŠ CEVRO Institut a dnes vyučuje na Metropolitnej univerzite v Prahe) ovplyvnil celú generáciu ekonómov, policy makerov, ale aj bežných ľudí zaujímavých sa o fungovanie spoločnosti a úlohu trhov. Jeho akcent na dôležitosť konkurencie, dodržiavanie vlastníckych práv a slobody jednotlivca, dobrovoľnú výmenu namiesto donútenia, či trhu namiesto centrálného plánovania stále vyrušuje politikov a technokratov a vracia spoločenské a akademické dišputy tam, kde patria - k podstate namiesto technikálií.

Na podujatí s príspevkami vystúpili aj „krstní rodičia“ knihy - **Richard Ďurana z INESS a Magda Vášáryová**. Diskusiu historičky Moniky Rybovej a ekonóma Josefa Šímu moderoval redaktor časopisu .týždeň Šimon Jeseňák.

Knihu **Cesta proti proudu** si na Slovensku môžete [zakúpiť u nás v INESS tu](#).

Videozáznam z podujatia si môžete pozrieť [na tomto linku](#).

INESS na HN Okrúhly stôl zdravotníctva

V utorok 14.6.2022 sa v hoteli Falkensteiner v Bratislave uskutočnil zdravotnícky okrúhly stôl Hospodárskych novín.

Témou bolo hospodárenie zdravotných poisťovní a aktivity Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Pozvanými hosťami v paneli boli Richard Strapko – generálny riaditeľ Všeobecnej zdravotnej poisťovne, Martin Kultán – generálny riaditeľ poisťovne Dôvera, Michal Špaňár – generálny riaditeľ poisťovne Union, **Martin Vlachynský - analytik INESS** a Renáta Bláhová - MBA, FCCA, LL.M., predsedníčka UDZS.

Video-záznam diskusie [nájdete tu](#).

Prednáška Ceny štátu pre stredoškolákov

Vo štvrtok, 9. júna 2022 sme absolvovali ďalšiu prednášku **Ceny štátu** pre stredoškolákov. Tentokrát prednášal **Juraj Fukatsch** na Obchodnej akadémii v Trnave na Kukučínovej ulici.

Študentom sme predstavili bezplatné verejné služby, koľko nás stoja a kto ich platí. Ďalej sme sa venovali výdavkom verejnej správy a prešli sme si našu daňovú kalkulačku. Študenti ukázali, že majú základný prehľad vo verejných výdavkoch a hlavne chuť sa vzdelávať a diskutovať v oblasti ekonómie ako takej.

Pokiaľ máte záujem o prednášku Ceny štátu pre študentov, kontaktovať nás môžete prostredníctvom emailu: juraj.fukatsch@iness.sk

INESS na Vizionári v zdravotníctve 2022

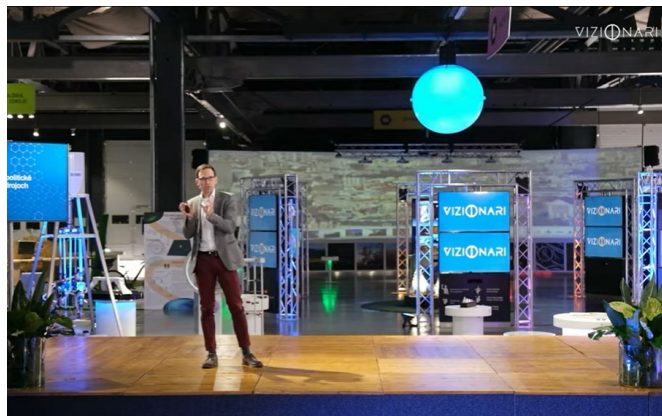
Vo štvrtok, 26. mája 2022 sa v priestoroch Centra vedy Aurelium uskutočnilo diskusné podujatie **Vizionári v zdravotníctve 2022**.

Hlavnou témou podujatia bola dostupnosť inovatívnych liekov, najmä v súvislosti s novelou zákona 363/2011.

Pozvanie prijali Igor Matovič, minister financií SR, Róbert Babela, štátny tajomník MZ SR, Marcel Klimek, štátny tajomník MF SR, Vladimír Lengvarský, minister zdravotníctva SR, Richard Strapko, generálny riaditeľ VŠZP, Martin Kultán, generálny riaditeľ zdravotnej poisťovne Dôvera, Michal Špaňár, generálny riaditeľ Union zdravotná poisťovňa, Štefan Kišš, riaditeľ UHP, Branislav Budke, predseda dozornej rady AIFP, Beáta Havelková, riaditeľka sekcie zdravotných činností VŠZP, Michal Štofko, Asociácia zdravotných poisťovní SR, Marián Streško, prednosta Onkologickej kliniky FNŠP v Trnave, Jakub Rybár, riaditeľ fakultnej nemocnice AGEL Skalica, Martin Smatana, nezávislý analytik, a **Martin Vlachynský, analytik INESS**.

Diskusiu moderovala Zlatica Švajdová Puškárová.

Video-záznam diskusie [nájdete tu](#).

INESS na Vizionári 2022

Vo štvrtok 12. mája 2022 sa v priestoroch Centra vedy Aurelium uskutočnilo diskusné podujatie **Vizionári 2022**.

Konferencia sa tentokrát venovala ekonomickej situácii na Slovensku. Pozvanie prijali odborníci na financie, ktorí diskutovali o ekonomickej situácii na Slovensku, rekordnej inflácii či obavám z celosvetového hospodárskeho poklesu a recesie.

Pozvanie do diskusie prijali: Marcel Klímek (štátny tajomník Ministerstva financií SR), **Martin Vlachynský** (analytik INESS), Ján Müller (partner a spoluzakladateľ poradenskej spoločnosti Partners Group), Richard Prokypčák (generálny riaditeľ a predseda Predstavenstva SPP a.s.) a ekonóm Ivan Mikloš. Konferenciu moderovala Zlatica Švajdová Puškárová.

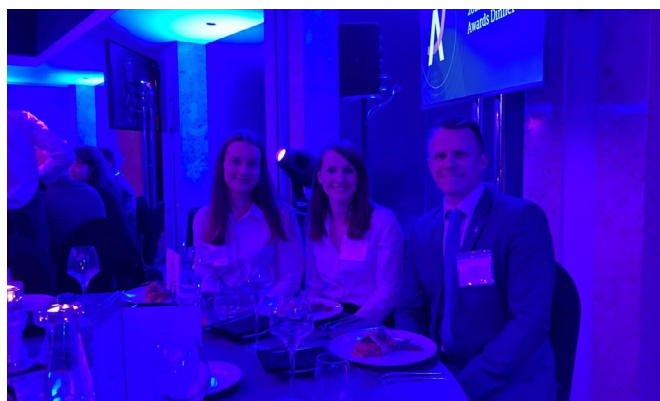
Video-záznam diskusie [nájdete tu](#).

INESS na Europe Liberty Forum vo Varšave

V dňoch 12. - 13.5. 2022 sa vo Varšave konala medzinárodná konferencia s názvom **Europe Liberty Forum**. Na podujatí, ktoré sa pôvodne malo konať v Kyjeve, sa zúčastnili aj **zástupcovia INESS: Richard Ďurana, Monika Budzák a Paulína Ivanišová**. Na podujatí organizovanom Atlas Network a domácimi poľskými partnerskými think tankmi sa zišlo takmer 300 účastníkov z desiatok krajín, ktorí sa snažia - podobne ako INESS na Slovensku - podporovať ekonomickú slobodu vo svojich krajinách.

Pred a po podujatí sa konali školenia a meetingy pre členov Atlas Network. Na uzavretom stretnutí pre pozvaných 26 riaditeľov európskych a amerických think tankov s názvom **Transatlantic CEO Summit** sa v dňoch 9. - 11. mája zúčastnil **Richard Ďurana**. Účastníci summitu niekoľko dní preberali aktuálnu ekonomickú situáciu v západnom svete, reakcie jednotlivých vlád voči pandémie koronavírusu, ale predovšetkým súčasný konflikt na Ukrajine - možné (geo) politické a ekonomické dopady a tiež formy pomoci. Intenzívne školenie zamerané na strategické plánovanie v organizácii absolvovala Monika Budzák od 9. - 11. mája. Cez víkend 14. - 15. mája nasledovalo školenie MarCom, zamerané na zručnosti pri marketingovej komunikácii pre think tanky, na ktorom sa za INESS zúčastnila Paulína Ivanišová.

INESS na kongrese Samoška SK

Vo štvrtok 19. mája 2022 sa v hoteli Danubius Tree by Hilton v Bratislave uskutočnil tradičný kongres maloobchodu Samoška SK.

Na podujatí vystúpil aj analytik INESS **Martin Vlachynský** s prednáškou o inflácii, jej vývoji a príčinách.

Vlogy a podcasty

INESS na DNES #77: 2. pilier: Už vám chcú zase zobrať prístup k úsporám

Na stole je novela 2. dôchodkového piliera. Niet divu, že ste si to nevšimli, keď v parlamente len tak lieta 1,2 miliardy eur. Návrh novely už ale o chvíľu bude predložený na rokovanie vlády, a preto sa v tomto #INESSnaDNES rozprávame o tom, že okrem pozitívnych úprav chce napríklad znemožniť jednorazový výber úspor. Prečo sa toto rozhodne nemá udiť a ako vyzerá celá novela vysvetľuje Radovan Ďurana.

INESS na DNES #75: 21 zlepšení pre slovenské zdravotníctvo, časť prvá

Od roku 2009 do roku 2020 stúpol na Slovensku počet lekárov asi o 13 %, počet zdravotných sestier, naopak, klesol zhruba o 3 %. Vekový priemer v oboch kategóriách sa pritom posúva stále vyššie. Personálu je nedostatok a doterajšie riešenia nestačia. Preto prichádza Martin Vlachynský s novou publikáciou [Chýbajúci zdravotníci: 21 zlepšení](#), kde predstavuje možné zmeny, ktoré sú na dosah, a realizovateľné sú aj hneď a ani nemusia stať veľa peňazí.

INESS na DNES #76: 21 zlepšení pre slovenské zdravotníctvo, časť druhá

V predchádzajúcom dieli sme sa sústredili na hlavné kamene úrazu a aktuálny stav zdravotníctva, tento diel bude rozhodne optimistickjší, detailne s Martinom Vlachynským rozoberáme navrhované riešenia, ktoré spísal v publikácii [Chýbajúci zdravotníci: 21 zlepšení](#). Reč bude napríklad o rozširovaní kompetencií zdravotníckych pozícií, obávanej decentralizácii mzdového automatu, cieľení na rómskych zdravotníkov, ale tiež zapojení rodinných príslušníkov do zdravotnej starostlivosti.

INESS na DNES #74: Finále 5. ročníka EO: najlepší mladí ekonómovia o inflácii a sankciách

Poznáme víťazov 5. ročníka Ekonomickej olympiády. 3. mája si sily zmeralo 51 najšikovnejších mladých ekonómov a ekonómiek z celého Slovenska. Vypočujte si reportáž z finále, kde sa študenti museli popasovať s výpočtom poistného plnenia, analyzovať dopady cenového stropu na dopyt a ponuku po PHM či popísať vplyv ekonomických sankcií v Rusku. O svoje názory sa podelili študenti, pedagógovia aj odborná porota.

Na Vŕšku #103 - Paleo vzdelávanie

Deti lovcov a zberačov sa vzdelávali živelne, bez vedenia. Dnešné školy sú pravým opakom. No je paleo metóda vzdelávania naozaj tá správna? To sa dozviete v tomto #navrsku

INESS do UCHA #9: Majú mať žiaci viac dobrodružstva pri obžinkoch alebo v JAVE?

Na Slovensku máme podivný zvyk vyjadrovať úroveň vzdelávania jeho dĺžkou. Ak by sme sa ale sústredili nie na dĺžku, ale efektívny obsah, zistíme, že aj 2-ročná stredná škola môže vzdelávať výborného IT-čkara - ako to už dnes ukazuje zahraničie. Vypočujte si komentár Róberta Chovanculiaka o tom, či majú mať žiaci viac dobrodružstva pri obžinkoch alebo v JAVE. *Komentár v textovej podobe [nájdete tu](#).*

INESS do UCHA #8: Chrumkavé nadmerné zisky

Ako sa popasovať s infláciou, post-covidovým syndrómom ekonomiky a ešte aj následkami vojny? Kde na to nájsť peniaze? A najmä kde nájsť peniaze pre rodiny? (Rodina je predsa základ spoločnosti.) Podme zobrať tým, čo majú neférovu veľa! Čo je to však nadmerný zisk? Martin Vlachynský vo svojom komentári vysvetľuje, že také niečo jednoducho neexistuje - či vari keď budú úspešné firmy v strate, štát ich bude, naopak, zachraňovať? *Komentár v textovej podobe [nájdete tu](#).*

INESS do UCHA #7: Deti sú dar, nie bremeno

Mnohí sme boli presvedčení, že minulosť od boku vystrelených účelových sociálnych balíčkov pominula s poslednými voľbami. Chyba lávky, nový „prorodinný“ balíček posúva politiku nepripravených výdavkov na inú úroveň. Vystačil si s jediným argumentom: Podporovať rodinu je správne. Radovan Ďurana komentuje náklady na rodinnú politiku, absenciu adresnosti a nebezpečnú rozšafnosť štátu, ktorá môže priniesť len deficit a nové dane. *Komentár v textovej podobe [nájdete tu](#).*

INESS do UCHA #6: 8 slabín Matovičovho balíčka

8 slabín Matovičovho balíčka: Lepšie 100€ vo vrecku rodiča ako Matoviča. Vypočujte si stanovisko INESSu k vládou schválenému prorodinnému balíku opatrení. *Stanovisko v textovej podobe [nájdete tu](#).*

Viac k téme rodinnej politiky na Slovensku sa dočítate v publikácii Radovana Ďurana [Drahá rodinná politika](#).

INESS do UCHA #5: Daň z ruskej ropy

30 % daň pre Slovnaft za ropu z Ruska? Primárnym účelom selektívneho zdanenia jednej firmy je získať ďalšie zdroje na financovanie sociálnych balíčkov z kreatívnej dielne IM. A to sa ešte nerozprávame o otázke právnej spôsobilosti takéhoto návrhu, a ešte vôbec nie o ekonomických (a ďalších) dopadoch. Vypočujte si #INESSdoUCHA od Martina Vlachynského. *Komentár v textovej podobe [nájdete tu](#).*

Cena štátu

Už od roku 2006 vám prinášame **projekt Cena štátu**, ktorého cieľom je priblížiť verejnosti jednoduchou formou zložité a komplexné údaje z prostredia verejných financií. Veríme, že aj vďaka nemu prispějeme k znižovaniu tzv. fiškálnej negramotnosti, aby občania - voliči rozumeli proporciám a dopadom politických návrhov na ich blahobyť aj peňaženku.

Aj na týchto miestach vám budeme pravidelne prinášať novinky zo sveta verejných výdavkov - ktorého ilustračnou vlnkovou loďou je plagát **Vesmír verejných výdavkov**, ktorý aktualizujeme ku každému roku.

Ten **aktuálny, pre rok 2021** nájdete nižšie.

(Údaje vieme aktualizovať až spätne, preto je v tomto čase zatiaľ stále najaktuálnejší práve vesmír pre rok 2021.)

Slovenský hrubý dlh verejnej správy počas pandémie narástol o takmer 20 miliárd eur. Kým v roku 2019 dosiahol vyše 45 miliárd eur, v roku 2022 podľa prognóz dosiahne takmer 65 miliárd eur. Koľko by tak dlh vychádzal na jedného obyvateľa Slovenska si môžete pozrieť na obrázku:

INESS publikácie

Publikácia INESS pod názvom **Chýbajúci zdravotníci: 21 zlepšení** prináša sumarizáciu súčasného stavu, ako aj zamyslenie nad obsahom pojmu „nedostatok“. Hlavnou časťou je však 21 konkrétnych návrhov na zlepšenie. Sú rozdelené do dvoch skupín. Intenzívne a Extenzívne.

EK predložila návrh smernice s cieľom reformovať zdaňovanie energetických výrobkov a riešiť tak environmentálnu otázku. Ak ale zohľadníme všetky platby motoristov, tak len 1/3 spotrebnej dane sa používa na financovanie ciest. Takmer 2/3 spotrebnej dane teda už dnes môžeme považovať za daň, ktorá spĺňa všetky znaky environmentálnej dane.

Rok 2021 priniesol na jednej strane pomerne rýchle ekonomické oživenie z pandemického prepadu, ale po prvýkrát od 90. rokov minulého storočia sa vo vyspelých ekonomikách dostala do pozornosti cenová inflácia. Tomuto fenoménu sa venuje publikácia **Drahý nový rok: Čo znamená súčasná inflácia pre blízku budúcnosť**.

Mzdy učiteľov sú témou každého roka. Tentokrát je to však iné. Okrem interných argumentov o stave školstva hrá dôležitú rolu aj externý vývoj – inflácia a deficit verejných financií. Ako sa v tomto stave postaviť k zvyšovaniu miezd učiteľov popisujeme v publikácii **S triezvou hlavou o mzdách učiteľov**.

Proti zvýšenej podpore rodiny sa ani opozičný politik neodváža argumentovať. Akýkoľvek návrh má takmer zaručenú istotu, že prejde, lebo rodina je nedotknuteľná. Nikde v týchto debatách sa však nehovorí o tom, koľko rodinná podpora skutočne stojí už dnes. A či to nebudaj už nie je dost, pričom kľúčové je zamerať sa na adresnosť.

Prieskum ukázal, že až 2/3 Slovákov nevedia, aká je ich skutočná odmena za prácu. Dôvodom je aj to, že dnešná hrubá mzda je v skutočnosti iba **polohrubá** – zahŕňa len 74 % ceny práce. Zrušme polohrubú mzdu a nahradíme ju skutočne hrubou! Len tak sa budú zamestnanci a zamestnávatelia baviť o skutočnej odmeňovaní za prácu.

INESS knihy

Kniha Zlé peniaze od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Cesta proti proudu. Rozhovor dvoch odborníkov, profesora Josefa Šímy a Moniky Rybové, ktorí majú radi svoju prácu a nebojí se říci, co si myslí. Oba aktéři vám ukáží, že nejen jejich obory, ale i jejich poznatky mají mnoho společného. Dobrý ekonom nemůže správně rozhodovat bez znalosti historie, historik je bez znalosti toho, jak fungují ekonomické vztahy, poloslepý. Povídaní o zásadách zdravého ekonomicko-spoločenského prístupu Rakouské školy.

Kniha Pokrok bez povolenia od Róberta Chovanculiaka je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvu kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

INESS spojil 10 autorov zo Slovenska a Česka, aby poskytli svoj pohľad na zaujímavé ekonomické a spoločenské aspekty krízy spojené s pandemiou koronavírusu. V knihe Dedičstvo koronakrízy sa napríklad dozvieme, ako zlepšiť proces schvaľovania liekov, krotiť domýšľavých expertov, lepšie nakupovať vakcíny, vytvárať paralelné spoločenstvá, pracovať cez internet, využívať trh a podnikateľov v boji s vírusom, alebo nezneužívať centrálnu banku.

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-kníf) alebo na dobierku objednávkou cez sekcii Knihy na stránke iness.sk.